„SOLL" şi „HABEN"

Cestiunea Ovreilor din România

STUDIŬ SOCIAL

de

JOAN SLAVICĬ.

De cât o viaţă moartă, maĭ bine-o moarte vie.
V. Alexandri.

BUCUREŞTĬ

1878.

[10.370.]

Decând statul român s'a pus în rêndul ţĕrilor civilisate şi a crezut de cuviinţă a-şĭ da o organisaţie potrivită cu cele maĭ liberale vederĭ politice, mereŭ se iveşte în viaţa publică din Europa o cestiune, care pune lumea într'o mişcare maĭ mult orĭ maĭ puţin jignitoare.

În vreme-ce statul român se organisează pe temelia celor maĭ egalitare vederĭ, trăieşte pe pămêntul românesc un mare numĕr de oamenĭ, cărora li se tăgăduiesc nu numaĭ drepturile politice, ci tot-o-dată şi cele maĭ de căpetenie drepturĭ civile.

E decĭ în viaţa Românieĭ o contrazicere, care supĕră chiar şi pe cel maĭ nepărtinitor om, şi pentru aceea era un lucru foarte firesc, ca întreaga Europă nepreocupată să ceară înlăturarea acesteĭ contrazicerĭ.

Constituţia, ce şi-a dat statul român la anul 1866, dă Ovreilor dreptul de a cere, ca o consequenţă neapĕrată, să li se acorde toate drepturile, de care se bucură alţĭ oamenĭ pe pămêntul românesc.

Fără îndoială Românilor nu li se putea tăgăduì dreptul de a face în ţara lor ceea ce cred de cuviinţă şi d'a se apĕrà cu arme legislative contra unuĭ element primejdios: un popor

însă, care se crede vrednic de o organisaţie, precum este a României, se desminte însu-şĭ, când zice că Ovreiĭ sunt pentru dênsul o primejdie.

Adevĕrul e, că organisaţia statuluĭ român este dovadă despre desăvêrşita lipsă de bun simţ politic a Românilor şi că în stadiul de desvoltare economică şi morală, în care se afla şi se maĭ află încă, România nu poate să acorde Ovreilor chiar nicĭ drepturile, pe care le-a acordat, fără de a pune în primejdie viitorul societăţiĭ române.

Acesta e însă un adevĕr, pe care chiar mulţĭ dintre bărbaţiĭ politicĭ aĭ Românieĭ îl pun la îndoială şi de care Europa nu e datoare a ţiné seamă. In lupta noastră cu Ovreiĭ, noĭ trecem drept un popor intolerant şi asupritor, eară Ovreiĭ trec drept nişte oamenĭ asupriţĭ şi vrednicĭ de ajutorul bine-voitor al popoarelor civilisate.

Câtă vreme România stetea la adăpostul drepturilor sale fireştĭ, aceste popoare se mărgineaŭ a-ĭ face propunerĭ orĭ a o ruga în numele principiilor umanitare să facă pe Ovreĭ părtaşĭ de drepturile comune tuturor celora-l-alţĭ locuitorĭ de pe pămêntul românesc. În dată însă ce statul român ajunse a fi silit să ceară recunoaşterea unuĭ noŭ drept dela aceste popoare, ele îĭ respunseră: ţi-l recunoaştem, dacă şi tu veĭ recunoaşte drepturile, pe care, în virtutea constituţieĭ tale, Ovreiĭ ar trebuì să le aibă.

Tocmaĭ atuncĭ, când Româniĭ sunt maĭ strîmtoraţĭ, Ovreii grăbesc să le maĭ facă o greutate.

Tocmaĭ atuncĭ, când recunosc, că statul român e vrednic de independenţă, puterile europene îĭ pun o condiţie, care e negaţiunea independenţeĭ.

Formularea cestiuneĭ e decĭ maĭ mult orĭ maĭ puţin nelămurită, de oare-ce nu se poate prevedé, care ar trebuì să fie posiţia internaţională a Românieĭ, dacă ea, jignită de inopor-

tunitatea Ovreilor, ar crede de cuviinţă a nu primì condiţiunea congresuluĭ.

Dar', trecând cu vederea toate aceste, punerile la cale ale congresuluĭ sunt un lucru săvêrşit, de care trebue să ţinem seamă şi faţă cu care trebue să luăm o hotărîre: cestiunea Ovreilor cere să fie resolvată.

Tocmaĭ acum însă nimenĭ nu cutează a o atinge, nimenĭ nu-şĭ dă silinţă a lămurì pe cetăţeniĭ românĭ asupra eĭ.

Ce-ĭ drept, D-l C. A. Rosetti, ministrul de interne şi unul dintre căpeteniile partiduluĭ guvernamental, după cum ne spune un ziar îndeobşte bine informat, a declarat uneĭ deputaţiunĭ de Ovreĭ, că D-sa de mult stăruieşte să ajungă la egala îndreptăţire a Ovreilor, că încă în sesiunea viitoare va presenta Camereĭ un proiect de lege, prin care Ovreilor, chiar şi celor streinĭ, li se vor acorda toate drepturile civile şi că, în cele din urmă, se va convoca o constituantă, care să le acorde şi drepturile politice.

Toate aceste sunt bune şi frumoase; de loc nu ne îndoim, că un om atât de liberal, ca D-l C. A. Rosetti, e gata să acorde toate drepturile tuturor oamenilor: dar' aceasta nu ne lămureşte de loc asupra cestiuneĭ.

Înainte de a lua vre-o hotărîre, trebue să ne lămurim despre starea de lucrurĭ faţă cu care ne aflăm, să adunăm argumentele pentru şi contra propunereĭ ce ni s'a făcut şi cu deosebire să ne dăm seamă despre consequenţele, ce hotărîrea noastră va trebuì să aibă.

E vorba de un lucru, care intră adânc în viaţă şi priveşte pe toţĭ cetăţeniĭ românĭ, un lucru care poate că nicĭ nu v'a puté să fie hotărît numaĭ de către corpurile legiuitoare şi pentru aceea, înainte de a voì să ne hotărîm, trebue să pregătim lumea pentru hotărîrea, ce credem că este bine să luăm.

Cestiunea Ovreilor nu e cestiune de partid. În toate partidele din România sunt oamenĭ, care susţin pe Ovreĭ şi sunt

care îĭ combat. Şi tocmaĭ acesta e rĕul, ce trebue înlăturat. Ţara se află faţă cu porunca, de a resolva cestiunea Ovreilor, într'un fel de zăpăceală, din care nu poate resulta decât o turburare. Orĭ corpurile legiuitoare vor face ţĕriĭ nepregătite o surprindere, orĭ ţara le va face lor una.

Tăcerea, ce cu toţiĭ păstrează asupra cestiuneĭ, e cea maĭ primejdioasă agitaţiune.

Şi totu-şĭ atitudinea reservată are motive, ce se pot justifica. Uniĭ tac din consideraţie pentru partidul, din care fac parte; alţiĭ nu maĭ aŭ credinţă în isbutirea ideilor lor; eară-şĭ alţiĭ aşteaptă un moment oportun, şi ceĭ maĭ mulţĭ, ţiind seamă de împregiurările, în care ne aflăm, se tem ca nu cum-va să compromită causa pentru care se luptă.

Justificând tăcerea aceasta, am chibzuit că va fi bine să vorbească un om, care nu face parte din nicĭ un partid, nu poate compromite nicĭ o causă, nu poate atinge chiar nicĭ buna reputaţie a ţĕriĭ, fiind-că nu e nicĭ fiiu, nicĭ cetăţean al eĭ, dar' cu toate aceste un om, care poate să zică — „noĭ," când vorbeşte despre Românĭ.

N'am să desfăşur o comoară de gândirĭ măreţe; n'am să fac apel la încrederea oamenilor de bine; n'am să vorbesc în numele nimenuĭ; n'am să mĕ razĕm pe autorităţĭ: sunt un om cu totul singuratec, fără drepturĭ, fără de datoriĭ şi fără de legăturĭ în această ţară şi am să pun în vederea tuturora, lucrururĭ îndeobşte cunoscute şi să desfăşur, ca ivite din senin, parte resultatele cugetăriĭ mele şi parte ceea ce am auzit dela alţĭ oamenĭ cu minte.

Şi munca îmĭ va fi resplătită, dacă voĭ fi produs în sufletele cetitorilor impresia, că, numaĭ îngrijat fiind de viitorul poporuluĭ românesc, m'am hotărit să-ĭ pun în vedere cugetările cuprinse în această carte.

„SOLL."

I.

Înainte de a cerceta dacă e bine ca statul român să recunoască pe Ovreĭ de membriĭ aĭ seĭ, poporul român trebue să-şĭ lămurească posiţia etnică faţă cu dênşiĭ.

Vorba e dacă ne aflăm faţă cu nişte oamenĭ, orĭ faţă cu o parte dintr'un popor.

Părerea rĕspândită în lumea civilisată e, că Ovreiĭ nu sunt popor. Din întêmplare însă una din cele maĭ puţin lămurite ideĭ e, în ţĕrile luminilor, tocmaĭ idea naţionalităţiĭ. Francejiĭ, uniţĭ cu toţiĭ într'un stat, eraŭ de părere, că o naţiune sunt oameniĭ întruniţĭ într'un stat, şi ast-fel aŭ aruncat în lume idea naţionalităţiĭ politice, în virtutea căreia există de o cam dată patru naţiunĭ române, una în România, alta în Transilvania, a treia în Ungaria şi a patra în Bucovina. — Germaniĭ, rĕspândiţĭ prin o mulţime de ţĕrĭ şi ţĕrişoare, eraŭ de părere, că o naţiune sunt oameniĭ, care se simt a fi o naţiune. În virtutea acesteĭ ideĭ Româniĭ din Ardeal nu sunt decât nişte rĕĭ Ungurenĭ, care nu vor a se simţì ca făcênd parte din naţiunea ungară, ce cuprinde pe toţĭ oameniĭ întruniţĭ în statul Ungarieĭ.

Negreşit, în virtutea acestor ideĭ Ovreiĭ nu sunt popor, de oare-ce nicĭ nu aŭ vr'un stat al lor, nicĭ nu par' a se simţì ca un popor.

Aceste ideĭ sunt însă concepute în pripă.

Chiar bunul simţ firesc ne face să înţelegem, că nu Româniĭ din România în deosebĭ, ci toţĭ Româniĭ, câţĭ se află pe faţa pămêntuluĭ, alcătuiesc împreună poporul român şi că eĭ ar

fi un popor chiar şi atuncĭ, dacă nu ar avé conştiinţă de unitate naţională orĭ dacă nu ar voì să fie luaţĭ drept un popor.

Luaţĭ pe aceştĭ Românĭ de pe faţa pămêntuluĭ şi iĭ risipiţĭ prin nemărginirea vĕzduhuluĭ: ei tot românĭ aŭ să rĕmână şi nu veţĭ înţelege cum, prin această risipire, încetă de a fi un popor.

Fără îndoială naţionalitatea este un resultat al uneĭ maĭ îndelungate vieţuirĭ împreună: resultată însă o dată, ea este o individualitate etnică, ce nu atêrnă nicĭ de timp, nicĭ de spaţiŭ, nicĭ de voinţă, este o comoară maĭ bogată orĭ maĭ sĕracă de însuşirĭ omeneştĭ, care se moştenesc din neam în neam şi se comunică dela om la om. Toţĭ oamenii, în care aceste însuşirĭ prevalează, sunt împreună un popor. Eĭ nu sunt popor, fiind-că vor să fie orĭ fiind-că se simt a fi un atare, ci se simt a fi un popor, fiind-că aŭ un anumit şir de însuşirĭ comune, prin care se aseamĕnă între dênşiĭ şi se deosebesc de alţĭ oamenĭ, c'un cuvênt fiind-că sunt oamenĭ de acela-şĭ fel.

Tocmaĭ pentru aceea bunul simţ firesc ne face să înţelegem, că, în adevĕr, poporul român nu sunt numaĭ Româniĭ de astă-zĭ, ci toţĭ Româniĭ, câţĭ aŭ trăit, trăiesc şi vor maĭ trăì, împreună.

Comoara de însuşirĭ naţionale o simte fie-care în sine, se înţelege, pe cât e părtaş la dênsa. Cine va mĕsura însă această comoară!? cine va îndrăznì să desfăşure bogăţiile adunate de milioane de oamenĭ în curgerea veacurilor!?

Aicĭ vezĭ tradiţiunile moştenite din neam în neam, aicĭ credinţele şi dorinţele, năzuinţele ce împreună pe oamenĭ, vederile şi prejudiţiile comune, disposiţiunile înrădĕcinate, deprinderile deosebite în viaţa de toate zilele, aicĭ portul, gustul estetic, stilul propriŭ, literatura comună, serbătorile comune, aicĭ, în sfirşit, împreună cu miĭ de alte comune însuşirĭ, limba comună.

Cu toate aceste popoarele civilisate, care poate că n'aŭ avut

timp saŭ ocasie de a se lămurì asupra adevĕrurilor privitoare la naţionalitate, nè invaţă că Ovreiĭ nu sunt popor.

Eĭ nu sunt popor, fiind-că n'aŭ patrie, n'aŭ limbă, nu sunt popor, fiind-că uniĭ trec drept Nemţĭ, alţiĭ drept Ruşĭ, eară-şĭ alţiĭ drept Francejĭ, într'un cuvênt, fie-care se alipeşte de poporul, în mijlocul căruia trăieşte.

Vorba e însă, dacă aceştĭ Ovreĭ respândiţĭ pe toată faţa pămêntuluĭ sunt orĭ nu sunt o individualitate etnică, dacă eĭ aŭ orĭ nu aŭ însuşirĭ comune, dacă sunt orĭ nu sunt un deosebit fel de oamenĭ, într'un cuvênt, vorba e, dacă aceştĭ Ovreĭ, pe care poporul român îĭ respinge, sunt orĭ nu sunt acela-şĭ popor, care cu treĭ lumĭ de a-rêndul a trăit în vrajbă?

Se zice că Ovreiĭ n'aŭ patrie.

Dar' pentru-ce nu aŭ?!

Aŭ avut în maĭ multe rêndurĭ şi, dacă e destulă vitalitate în societatea europeană, poate vor maĭ avé încă.

Nu aŭ limbă?

În maĭ multe rêndurĭ n'aŭ avut.

La urma urmelor, patria şi limba nu sunt decât două dintre miile de însuşirĭ omeneştĭ, care împreună fac naţionalitatea, şi din aceea, că Ovreiĭ nu aŭ pe aceste două, nu urmează de loc, că eĭ nu aŭ destule altele spre a fi luaţĭ drept un popor. Ceĭ-ĭ drept, un popor cum se cade locuieşte şi lucrează împreună: din acea însă, că Ovreiĭ nu sunt un popor cum se cade, nu urmează că nu sunt nicĭ popor.

Naţionalitatea e un soiŭ de existenţă morală şi chiar fisiologică, şi tocmaĭ precum specia de cânĭ, numită prepelicarĭ, rĕmâne aceea-şĭ specie, cu toate că nu are nicĭ limbă, nicĭ patrie, şi Ovreul rĕmâne Ovreŭ, fiind-că are un şir de însuşirĭ pe care le-aŭ avut şi le aŭ toţĭ Ovreiĭ şi prin care se deosebeşte de alţĭ oamenĭ.

Un ochiŭ deprins îndeobşte poate să cunoască pe Român în

mijlocul uneĭ mulţimĭ de Ruşĭ, pe Neamţ în mijlocul uneĭ mulţimĭ de Franceji, într'un cuvênt, după croiala feţiĭ, după mişcările obicĭnuite, după făptura trupuluĭ şi după întreaga înfăţişare a omuluĭ poate să-ĭ hotărască naţionalitatea. Chiar şi ochiul deprins adese-orĭ va greşì însă. Noĭ, Europeniĭ, deşi despărţiţĭ în maĭ multe individualităţĭ naţionale, suntem atât de asemĕnaţĭ între noĭ, încât, cel puţin după înfăţişare, foarte adese-orĭ ne este greŭ a ne deosebì uniĭ de alţiĭ.

E însă destul ca cine-va să fi vĕzut în viaţa sa un singur Ovreŭ, pentru-ca vĕzênd pe al doilea, numaĭ decât să zică: „Am maĭ vĕzut unul ca ăsta.“

Chiar şi la înfăţişare aceştĭ oamenĭ atât de mult se aseamĕnă între dênşiĭ şi atât de mult se deosebesc de alţĭ europenĭ, încât şi cel maĭ nedeprins ochiŭ îĭ cunoaşte şi îĭ pune pe toţĭ la un loc.

Este un fel de chip ovreiesc, un fel de făptură ovreiască, un fel de umblet ovreiesc, un fel de gesturĭ ovreieştĭ, într'un cuvênt, în toate formele de înfăţişare Ovreiĭ aŭ felul lor deosebit.

Dar' dacă intrăm în sufletul lor!?

E oare în Europa o individualitate maĭ pronunţată decât acea a Ovreuluĭ? Unde e poporul european, ce are maĭ multe tradiţiunĭ decât Ovreul? maĭ multe vederĭ, deprinderĭ şi obiceiurĭ înrădĕcinate? În Franţa, în Englitera, în Románia, în Germania şi în America, acum, pe timpul Romanilor, sub regiĭ propriĭ şi pe timpul Babilonenilor, în toate locurile şi în toate vremile Ovreiĭ aŭ acelea-şĭ apucăturĭ, acelea-şĭ virtuţĭ şi acelea-şĭ pĕcate.

Cu toate aceste oameniĭ luminaţĭ ne învaţă, că eĭ nu sunt popor.

Da! nu sunt popor ca noĭ, ci un popor, ce-a ştiut să se strecure prin treĭ lumĭ de a rêndul şi să-şĭ întinză viaţa până în zilele noastre.

Nu este în Europa un singur popor cu individualitate atât de pronunţată ca acea a poporului ovreiesc: atât sunt de asemĕnaţĭ între dênşiĭ şi de deosebiţĭ de noĭ aceştĭ oamenĭ, încât nicĭ nu ni se maĭ înfăţişează ca popor, ci ca o lume deosebită, întemeiată pe legile eĭ propriĭ, streine de firea societăţiĭ noastre.

II.

Popoarele luminate ne aruncă vorba, că nesocotim principiile umanitare, când voim să respingem pe Ovreĭ de pe pămêntul nostru.

Lasă că Ovreiĭ sunt aceia, care propovĕduiesc ideile umanitare pentru ca să tragă înşi-şĭ folos din stăpânirea lor; dar' între noĭ şi Ovreĭ nicĭ nu încape vorba de umanitate.

Înainte de toate umanitatea cere să avem milă de alţĭ oamenĭ maĭ nenorociţĭ decât noĭ, eară Ovreiĭ nu cer milă, ci drepturĭ.

Apoĭ, de umanitate nu poate fi vorba decât între oamenĭ: între popoare nu există decât porunca intereselor bine înţelese şi justificate.

Nicĭ o dată Românilor nu li se poate zice că sunt nedrepţĭ, când le tăgăduiesc Ovreilor chiar dreptul de a călca pe pămêntul românesc, de oare-ce nimenĭ nu poate pune la indoială dreptul sfînt al Românilor de a face în ţara lor ceea ce le place. E sfînt acest drept, fiind-că toate vremile aŭ recunoscut, că poporul, ce câştigă prin puterea braţuluĭ o bucată de pămênt, are stĕpânire deplină asupra eĭ. Noĭ, Româniĭ, am câştigat acest pămênt cu sângele nostru şi l'am păstrat tot cu sângele nostru, l'am sfinţit prin suferinţele noastre şi l'am îmbogăţit prin munca noastră: pentru aceea toată lumea ne recunoaşte dreptul de a-l stăpânì, şi nu recunoaşte nimĕruĭ dreptul de a intrà fără de voia noastră peste hotarele luĭ.

Dacă sunt oamenĭ, pe care interesele adevĕrate orĭ închipuite iĭ îndeamnă să vie la noĭ, eĭ numaĭ cu voia noastră pot venì, numaĭ după placul nostru îşĭ pot face trebile şi numaĭ câtă vreme noĭ le dăm voie, pot petrece în mijlocul nostru. Eară dacă sunt oamenĭ, care vor să intre şi fără de voia noastră, noĭ avem chiar datoria de a-ĭ intimpinà cu arma în mână şi numaĭ după ce noĭ am fost biruiţĭ, lumea le recunoaşte dreptul de a dispune şi eĭ în ţara noastră. Nouĕ însă tot ne maĭ rĕmâne dreptul de a ne aduna puterile şi de a-ĭ alungà de pe pământul nostru.

Decând e lumea aceste sunt vederile oamenilor asupra drepturilor şi datoriilor unuĭ popor; în toate vremile, acesta a fost dreptul ginţilor şi chiar nicĭ în teorie nu s'a pomenit ca cine-va să-l pună la îndoială: Ovreiĭ însă cer pentru sine un drept deosebit.

În vreme ce toate popoarele îşĭ căştigă drepturile prin sânge; eĭ vor să şi-le căştige din bună-voinţa altora.

Toate naţiunile marĭ din Europa recunosc, că membriĭ lor nu aŭ dreptul de a intra în România şi de a-şĭ face trebile printre Românĭ; ele se învoiesc dar, indirect cu Poarta Otomană, orĭ direct cu noĭ şi ast-fel ne înţelegem asupra condiţiunilor, în care noĭ putem merge la dânşiĭ şi eĭ pot venì la noĭ: Ovreiĭ nu se înţeleg cu nimenĭ, ci se furişează printre ceĭ-l-alţĭ, se strecură ca argintul viŭ printre degete şi de o dată ne pomenim cu oraşele şi cu satele pline de dânşiĭ.

Austria, puternicul vecin, are interese lămurite, care o hotăresc să încheie cu noĭ o convenţie. Ea ne acordă drepturĭ pe pământul eĭ şi noĭ iĭ acordăm drepturĭ pe pământul nostru. In vreme ce însă ea acordă tuturor cetăţenilor românĭ aceleа-şĭ drepturĭ; recunoaşte că statul român, la urma urmelor, are dreptul de a face deosebire între cetăţeniĭ eĭ şi de a acorda unora maĭ multe, eară altora maĭ puţine drepturĭ.

Pentru ce?

Pentru că s'ar resturna toate principiile de ordine socială internaţională, dacă s'ar susţiné, că în România un strein poate să facă pretenţie justificată la nişte drepturĭ, care ar fi împrotiva intereselor bine înţelese ale Românilor.

Chiar nicĭ Poarta suzerană nu a crezut de cuviinţă a nesocotì acest drept, şi Turciĭ în toate vremile aŭ fost lipsiţĭ de anumite drepturĭ pe pămêntul românesc.

Este un moft vorba, că Româniĭ asupresc pe Ovreĭ: Ovreiĭ nicĭ nu pot să fie asupriţĭ pe pămêntul românesc, de oare-ce aicĭ nu li se cuvin chiar nicĭ drepturile, de care se bucură.

De asemenea este un moft, că, respingênd pe Ovreĭ, Româniĭ nesocotesc principiile umunitare, de oare-ce umanitatea nu merge până a cere jertve, pe care un om orĭ un popor nu le poate aduce fără de a-şĭ pune în joc viitorul.

Dacă mâne Româniĭ ar lua hotărîrea de a somà pe Ovreĭ ca până la un anumit termin să părăsească ţara, ba chiar dacă, în urma acesteĭ somaţiunĭ, i-ar alungà, nicĭ un om nepreocupat nu ar puté zice, că această hotărîre a lor e nedreaptă orĭ că fapta lor e inhumană.

Dreptul şi umanitatea nu aŭ a face cu cestiunea Ovreilor din România şi este orĭ o lipsă de bun simţ, orĭ o lipsă de bună credinţă de a pune discuţiunea pe têrîmul dreptuluĭ şi pe acela al manităţiĭ: o cestiune de interese şi numaĭ de interese este aceea, dacă e orĭ nu e bine să facem şi pe Ovreĭ părtaşĭ de drepturile civile şi politice, şi pentru aceea discuţiunea nu se poate urma decât pe têrîmul intereselor legitime saŭ cel puţin justificate.

III.

Statul român întreţine relaţiunĭ de tot felul cu aproape toate statele din Europa, şi toate statele, cu care statul român întreţine relaţiunĭ, aŭ supuşĭ ovreĭ: ast-fel ajunge cestiunea ovreilor a fi o cestiune de interes european.

Cu deosebire Ovreiĭ sunt elementul, care mijloceşte transacţiunile dintre statul român şi cele-alte stale din Europa, şi de aceea trebue să recunoaştem, că pentru aceste state nu e indiferent, dacă Ovreiĭ aŭ, orĭ nu aŭ anumite drepturĭ în România. Fabricantul din Paris, cel din Londra, cel din Berlin orĭ cel din Viena aŭ interese justificate, care cer ca posiţia Ovreuluĭ din România să fie bine lămurită, şi prin interesele acestor fabricanţĭ sunt angajate statele, în care eĭ se află, chiar şi dacă n'ar avea supuşĭ orĭ protegiaţĭ Ovreĭ în România.

Cu atât maĭ de aproape sunt angajate statele vecine.

Să nu ne credem noĭ oamenĭ maĭ cu minte decât alţiĭ. Dacă pe noĭ ne jignesc Ovreiĭ de care am avut parte, niciĭ vecíniĭ noştriĭ nu se bucură de aceia, carĭ le-aŭ maĭ rĕmas.

E un capital de foarte multe milioane acela, care se strĕcură zi pe zi prin mânile Ovreilor din România saŭ prin ale acelora, ce întreţin relaţiunĭ comerciale cu pieţele române: Rusia şi Austria aŭ interese justificate de a năzuì ca acest capital ă curgă limpede.

Dar' în aceea-şĭ vreme ele aŭ un alt interes nu maĭ puţin justificat: de a purta grijă, ca Ovreiĭ lor să meargă, pe cât se poate, spre România, orĭ ca cel puţin să nu se maĭ sporească cu „disnădăjduiţiĭ" pribegiţĭ de pe pământul românesc.

Maĭ e, în sfirşit, un stat, care, afară de un şir de interese justificate şi de un alt şir de interese maĭ mult orĭ maĭ puţin nejustificabile, pare a avé un plan urzit în socoteala poporuluĭ român.

Acest stat e Germania. Fiind însă că astă-dată nu e vorba de a cerca tainele politiceĭ germane, va fi destul a pune în vederea tuturora, că după toate cele petrecute, nu maĭ rĕmâne îndoială că cabinetul german e hotărit a ne face pe cât se poate de multe greutăţĭ, a ne necăjì, ba chiar a ne aduce la desnădăjduire. Principele Bismarck este un om cu minte, care şi-a

dat seamă despre interesele Germaniei în România şi cu toate aceste le-a sacrificat în mai multe rêndurĭ: să fim încredinţaţĭ că el ştie ce face. Unde vrea să ajungă, nu ştim; ne îndoios e numaĭ, că el ne-a luat l'a goană. — Der Mann will uns mürbe machen.

Puneţĭ acum toate aceste interese şi toate aceste disposiţiunĭ la un loc şi vĕ veţĭ afla faţă de puterea, cu care Ovreiĭ apasă asupra noastră.

Nu dreptul saŭ umanitatea, ci aceste interese sunt aceea, ce face pe Ovreiĭ noştri atât de îndrăzneţĭ

Căcĭ, în zadar! — eĭ sunt oamenĭ îndemănaticĭ. Dacă se pun la un lucru, ştiŭ de unde să-l apuce.

Înrîurirea lor în viaţa europeană e aşezată pe temeliĭ statornice.

Înainte de toate eĭ, între dênşiĭ, sunt strins uniţĭ şi tot-de-una gata să-şĭ dee mână de ajutor. Pentru dênşiĭ un Ovreŭ, fie el de orĭ unde şi în orĭ-ce condiţiunĭ, e „unul dintre oameniĭ noştriĭ," — „Einer von unsere' Leut'", şi organul central al lor, „Alianţa israelită," e cea maĭ rĕspândită şi din foarte multe puncte de vedere cea maĭ puternică societate de pe faţa pământuluĭ. Rusia, cea maĭ mare împĕrăţie, trage din greŭ până ce isbuteşte să adune, ea ştie de pe unde, treĭ sute de milioane: „Alianţa israelită" însă, dacă e vorba, adună în treĭ zile treĭ miliarde.

Şi banul e putere. — Geld regiert die Welt, — zice Ovreul.

Daca statele din Europa, bărbatiĭ politicĭ, literaţiĭ, într'un cuvênt tot ceea ce hotăreşte mersul evenimentelor, chiar ziariştiĭ dacă şi-ar regula socotelile astă-zĭ, s'ar afla în o posiţie foarte gingaşă faţă cu Ovreiĭ. — Şi mulţĭ dintre aceia, care ar avea ce-va de zis, ar găsì că este în interesul obştesc a tăcé.

Sunt datoriĭ de umanitate, pe care oameniĭ cum se cade nu le pot nesocotì: Ovreul se face ziarist, franc-maçon, socia-

list, literat de meserie, se face orĭ-şi-ce, numaĭ să poată propovĕduì această învĕţătură.

Armat ast-fel cu interesele positive ale popoarelor, cu organisaţia neamuluĭ sĕŭ, cu baniĭ sĕĭ, cu legăturile sale întinse şi cu înrîurirea la care a isbutit să ajungă asupra mulţimeĭ nepreocupate, Ovreul se pune îndrăzneţ faţă în faţă cu noĭ şi cere pentru sine în numele lumeĭ întregĭ.

E foarte greŭ a sta de vorbă cu dênsul, de oare-ce noĭ nu suntem pregătiţĭ, în vreme-ce el foarte de mult lucrează, ca să pregătească lumea pentru această discuţie.

Atât de mult aŭ isbutit Ovreiĭ să croiască vederile societăţiĭ potrivit cu interesele lor, încât e destul să-ĭ susţinĭ, pentru ca să parĭ un om foarte cum se cade, foarte uman şi foarte pĕtruns de principiile civilisaţieĭ moderne.

Dar' nu e boală fără de leac. Dacă el ne combate cu ideile noastre, noĭ trebue să-l combatem cu argumentele luĭ.

IV.

Tóte lucrurile din lumea aceasta aŭ noima lor deosebită; ast-fel niciĭ năvălirea Ovreilor în România nu este un lucru întêmplător.

I-am vĕzut în curgerea veacurilor în Egipet, în Babilonia, în Asiria, în împĕrăţia romană, în Alexandria şi i-am vĕzut în toate perioadele şi la toate popoarele ce se înşiră dela naşterea luĭ Cristos până în ziua de astă-zĭ. Şi pretutindenea, unde i-am vĕzut ivindu-se, societatea e coruptă, zăpăcită şi pornită spre cădere.

Toate fiinţele de pe faţa pămêntuluĭ, spre a puté trăi şi spre a se puté desvolta, aŭ trebuinţă de un anumit mediu, de o anumită atmosferă, de un anumit element, din care să-şĭ ia

hrana de toate zilele: elementul neamuluĭ ovreiesc e societatea coruptă, zăpăcită şi pornită spre disoluţiune.

Acolo, unde societatea stă ţeapĕnă pe temeliile eĭ sănĕtoase, Oveiĭ nu se ivesc; în dată însă ce desvoltarea economică şi cea morală a vre-unuĭ popor intră în vre-un stadiŭ maĭ complicat, Ovreiĭ încep a se strĕcurà printre ceĭ-lalţĭ oamenĭ şi a-şĭ pregătì cu mână maiestră terenul.

Dacă în viaţa publică orĭ în cea privată bunul cumpĕt economic s'a sguduit în urma unuĭ neprevĕzut prisos de bogăţiĭ, Ovreul grăbeşte a se face organ al trebuinţelor ce trec peste mĕsura cuvenită, caută saŭ iscodeşte lucrurile bune şi rele, iertate şi neiertate, ce pot să le fie oamenilor de trebuinţă. El cumpĕră şi vinde, se face mijlocitor, ba chiar începe să muncească în sudoarea feţiĭ sale. Vĕ daţĭ însă bine seamă şi vĕ veţĭ încredinţa, că el vinde orĭ produce aproape cu desĕvêrşire, nu lucrurĭ de trebuinţă neapĕrată, ci numaĭ lucrurĭ de lucs şi maĭ ales de lucs prost.

Dacă însă bunul cumpĕt economic s'a sguduit în urma unuĭ prisos de trebuinţe, Ovreul începe a se face cămătar şi a negoţătorì cu lucrurile de „prima necesitate.“ Când oameniĭ sunt flămânjĭ, goĭ, lipsiţĭ de adăpost, când ajung la desnădăjduire, Ovreul grăbeşte să le dee ajutor; eară când eĭ sunt sătuĭ, îmbrăcaţĭ şi zăpăciţĭ de bogăţie, Ovreul grăbeşte să le procure plăcerĭ.

Dacă, în sfîrşit, în vre-o societate se sguduiesc principiile vieţiĭ morale, dacă se ivesc disposiţiunĭ rele şi neînţelegerĭ, Ovreul se face organ al acestor disposiţiunĭ de distrămare. Nu ne putem închipuì afacere, pe care nu ar fi gata să o pună la cale şi nu ne putem închipuì împregiurărĭ, în care el nu ar avé o „ideă minunată.“

Ca şopârla îşĭ poartă ochiĭ, ca şarpele se încovoaie şi ca

argintul viiŭ se strecoară printre oamenĭ, ca să caute pe acela, care-ĭ convine.

De societăţile în care bunul cumpĕt economic se păstrează şi în care lipsesc acest fel de oamenĭ ce le convin Ovreilor, de asemenea societăţĭ Ovreul rĕmâne departe.

Întocmaĭ însă precum corbul simte când se pregăteşte undeva un hoit şi începe să dee tîrcoale pe de asupra, aşa Ovreul simte, când un popor e bun de treaba ovreiască şi începe să se încuibe în mijlocul luĭ.

S'a zis de mult că fieşte-care popor are parte de Ovreiĭ, pe care-ĭ merită.

Eĭ sunt o boală socială, de care nu poate scăpà nicĭ un popor predispus la ea.

Epoca Fanarioţilor ne-a pregătit pentru această boală, eară lipsa noastră de bun simţ politic a desăvêrşit predisposiţia noastră.

Suntem astă-zĭ în mânile Ovreilor; avem trebuinţă de dênşiĭ; ar trebuì să cădem în cea maĭ mare strîmtorare, dacă eĭ mâne ar părăsì ţara.

Cine? întreb, cine ar face toate miile de trebĭ cinstite şi necinstite, pe care zi pe zi ni le fac aceştĭ oamenĭ?

Şi eĭ aŭ isbutit a face, ca toate aceste trebĭ să intre în deprinderea noastră.

Câţĭ dintre oameniĭ, care astă-zĭ aŭ să hotărască, dacă e bine să dăm orĭ să nu dăm Ovreilor drepturĭ, — câţĭ dintre aceştĭ oamenĭ, câţĭ anume sunt, care, într'un chip orĭ într'altul, nu atêrnă de Ovreĭ!?

Statul român, ministriĭ românĭ, deputaţiĭ şi senatoriĭ românĭ, bărbaţiĭ politicĭ aĭ Românieĭ, comercianţiĭ românĭ, proprietariĭ marĭ din România, ba chiar ţĕraniĭ românĭ, într'un cuvênt, toţĭ aceia care hotăresc cestiunea — îşĭ aŭ eĭ socotelile în regulă??

Ovreiĭ ştiŭ bine că nu, şi pentru aceea pot să fie îndrăzneţĭ.

V.

Era o vreme, când statul român nu era dator nicĭ o leţcae, ba chiar scotea un prisos de veniturĭ la încheiarea socotelilor sale.

Pentru ce?

Eraŭ atuncĭ oamenii mai bogaţĭ decât acum? vistieria avea maĭ multe isvoare de veniturĭ decât astă-zĭ? productivitatea ţĕriĭ era maĭ mare decât în zilele noastre?

Nu! Statul avea maĭ puţine trebuinţe decât astă-zĭ.

Drept vorbind, el avea însă chiar maĭ puţine decât se cuvenea orĭ, cel puţin, lipsea a recunoaşte legitimitatea unuĭ lung şir de trebuinţe, pe care o parte din cetăţenĭ le simţeaŭ.

A urmat apoĭ un alt rênd de oamenĭ, şi acesta, recunoscând legitimitatea acestor trebuinţe, a însărcinat vistieria statuluĭ cu satisfacerea lor.

Din nenorocire însă acest rênd de oamenĭ a mers prea de parte, şi a pus în sarcina vistieriei o mulţime de trebuinţe, pe care nu le simţeaŭ decât foarte puţinĭ oamenĭ şi pe care ţara în adevĕr nu le avea.

Ast-fel, dacă ceĭ d'ântêĭ aŭ îngăduit în gospodăria statuluĭ un prisos de veniturĭ, ceĭ din urmă s'aŭ grăbit a crea un prisos de cheltuielĭ.

Dacă bunul simţ economic nu le-ar fi lipsit orĭ dacă nu ar fi fost prea leneşĭ spre a-şĭ da silinţă să se lămurească asupra stăriĭ de lucrurĭ faţă cu care se aflaŭ, aceştĭ oamenĭ ar fi sporit, pe cât se putea, sarcinele publice, ar fi scăzut, pe cât trebuia, sarcinele vistieriei şi ast-fel ar fi ajuns la o dreaptă cumpĕnire în gospodăria statuluĭ.

În loc însă de a muncì şi de a se împăcà cu idea, că rĕul, ce aĭ făcut într'o clipă de nesocotinţă, nu-l înlăturează decât munca uneĭ generaţiunĭ, în loc de-a face ca orĭ-ce om cu bună chibzuinţă, aceştĭ oamenĭ nerăbdătorĭ, pripiţĭ şi peste mĕ-

sură încrezuţĭ aŭ voit să taie copacul cu o singură lovitură de secure şi aŭ luat fără de nicĭ o regulă moşiile dela mănăstirĭ.

Această faptă pripită şi nedreaptă e isvorul tuturor nenorocirilor, cu care avem să ne luptăm în gospodăria noastră publică.

Mănăstirile aŭ fost lipsite de nişte drepturĭ recunoscute de maĭ multe veacurĭ de-a rêndul, călugăriĭ grecĭ au fost alungaţĭ din ţară şi ast-fel veniturile statuluĭ român de o dată s'aŭ sporit cu maĭ multe zecimĭ de milioane.

Nimenĭ nu s'a gândit însă, că maĭ multe zecimĭ de milioane representă un capital de maĭ multe sute de milioane şi că aceste sute de milione vor să fie administrate.

Erĭ calicĭ, azĭ bogaţĭ, nu ştiam cum să ne apucăm de lucru. Este un capital de maĭ multe miliarde acela, care zi pe zi cere să fie administrat în vistieria română; şi orĭ cât de inteligenţĭ ne-am crede, noĭ, care maĭ erĭ alaltă-erĭ nu ne făceam socotelile decât cu sute de miĭ, astă-zĭ ne zăpăcim faţă cu sutele de milioane.

Aceasta chiar dacă am fi oamenĭ cinstiţĭ, muncitorĭ şi cu bună chibzuinţă.

Din nenorocire însă, între zece oamenĭ ce iaŭ parte la viaţa noastră publică foarte arare-orĭ se potriveşte să fie şi câte unul cinstit, muncitor orĭ cu bună chibzuinţă.

Decĭ, s'a întêmplat ce trebuia să se întêmple: am cheltuit peste mĕsura cuvenită; am însărcinat vistieria peste trebuinţele adevĕrate ale ţĕriĭ; am aruncat capitalul în nişte mânĭ, în care se perde; am împărţit comorile adunate de părinţiĭ noştriĭ între noĭ.

Resultarul e, că de când a ajuns om bogat, vistiernicul nostru face mereŭ la datoriĭ şi că astă-zĭ socotelile îĭ sunt grozav de încurcate.

Vistiernicul nostru, dacă mânĭ are să facă o plată, de unde ia baniĭ?—

Chiar dacă nu ĭ-ar lua dela Ovreŭ, Ovreul iĭ mijloceşte.

Şi dacă n'ar fi Ovreul, dacă n'ar voì să dee baniĭ orĭ dacă n'ar voì să-ĭ mijlocească, atuncĭ ce face visternicul?

Dar maĭ este încă un lucru.

Statul e om bogat şi are atâte moşiì, încât s'a zăpăcit cu totul cu administrarea lor.

Pentru ca să scoaţă venit din aceste moşiĭ, trebue să le exploateze; pentru ca să le poată exploata, are nevoie de capital: sunt însă oare în ţara aceasta atâţĭ exploatatorĭ pricepuţĭ şi atâte capitale dispuse a se fructifica în pământ, încât vistiernicul nostru să poată zice: Slavă Domnuluĭ! pot să mĕ lipsesc de Ovreŭ?

Cetiţĭ dosarele administraţieĭ domeniilor statuluĭ şi vĕ veţĭ încredinţa, dacă sunt orĭ nu sunt.

Mulţumită lipseĭ noastre de bun simţ gospodăresc, astă-zĭ vistieria română nu maĭ poate să facă nicĭ un pas fără de ajutorul Ovreuluĭ: el iĭ este creditorul, el samsarul, el antreprenorul şi arendaşul, orĭ dacă nu, creditorul antreprenoruluĭ şi al arendaşuluĭ, el în sfirşit, vêna cea de aur în viaţa finanţiară a Românieĭ.

VI.

Boierul român era cunoscut în Europa ca un om bănos. Dar' astă-zĭ toată lumea ştie, că el nu maĭ este ceea ce a fost.

Întocmaĭ ca statul, el a perdut bunul cumpĕt în gospodăria sa. Oare-cum peste noapte s'a lĕpădat de trebuinţele sale „ruginite“ şi s'a deprins cu trebuinţele unor popoare, ce se află într'un stadiŭ de desvoltare cu mult maĭ înaintat decât acela al ţĕriĭ noastre. Croindu-şĭ ast-fel o viaţă cu totul nouă, el s'a zăpăcit şi preste puţin a început să i se încurce soco-

telile. Era destul un an rĕŭ orĭ unul maĭ slab decât de obiceiŭ pentru-ca să-l silească a cheltui pe socoteala anilor viitorĭ.

Făcênd abstracţie dela disposiţiunile de risipă ce tot de una îĭ apucă pe oamenii intraţĭ în o viaţă nouă, chiar bunul gospodar foarte lesne ajungea să fie silit a se împrumuta.

În foarte scurt timp casa boieruluĭ s'a lărgit, mobilierul s'a înlocuit cu altul, bucătăria s'a scumpit, croitorul a pus mănuşĭ, feciorii s'aŭ îmbrăcat în livrea, trăsura a ajuns a representa un capital însemnat şi îndeobşte atât cheltuielile de traiŭ cât şi cele de representaţiune s'aŭ sporit. Omul, ce nu cheltuia pe an o miie de galbinĭ, în timp de câţĭ-va anĭ de zile ajunsese a fi silit să cheltuiască zece.

De sine se înţelegea, că această sporire a trebuinţelor trebuia să aibă ca urmare pornirea de a spori şi pruductuvitatea capitaluluĭ însărcinat cu ele. Această adoua sporire nu se face însă atât de lesne; ea are legile eĭ îndĕrĕtnice, peste care nimenĭ nu poate să treacă.

Încă înainte de împroprietărirea ţĕranilor producţiunea agricolă, singurul isvor de bogăţie al boierilor, a început să se rĕdice şi să ceară un capital.

După împroprietărirea ţĕranilor acest capital ajunsese a fi o poruncă aspră. Orĭ boierul trebuia să se împrumute, orĭ el îşĭ da moşia pe mâna unuĭ arĕndaş.

Ast-fel a ajuns a fi pus la discreţiunea ovreuluĭ.

Acum opt anĭ abia se maĭ afla pe icĭ pe colo câte un boier, care îşĭ avea socotelile în regulă. Foarte mulţĭ, ba poate chiar ceĭ maĭ mulţĭ, nu eraŭ decât stĕpâniĭ nominalĭ aĭ moşiilor moştenite dela părinţĭ.

Şi astă-zĭ lucrul stă tot cam ast-fel. Prin întemeiarea societăţiĭ de credit fonciar boieriĭ aŭ silit pe Ovreĭ să dee banĭ cu camete maĭ micĭ; atât e însă totul. Milioanele, ce se administrează la direcţia credituluĭ fonciar sunt încă în partea

lor cea mare banĭ ovreieştĭ orĭ cel puţin banĭ mijlocițĭ prin Ovreĭ. Dacă mâne Ovreiĭ ar lipsi orĭ nu ar voi să-şĭ maĭ facă trebile cu creditul fonciar român, boieriĭ nu ar maĭ găsi parale orĭ, dacă le-ar găsi, le-ar plăti foarte scump.

Afară de aceasta nu toţĭ boieriĭ pot lua banĭ prin mijlocirea societăţiĭ de ajutorare mutuală şi nu toţĭ baniĭ ce se iaŭ prin mijlocirea acesteĭ societăţĭ se fructifică în pămênt. Partea cea mare a moşiilor din ţară e exploatată de arendaşĭ, eară nu de proprietarĭ; cu toate aceste şi mulţĭ dintre boieriĭ, ce-şĭ daŭ moşiile în arendă, iaŭ banĭ dela creditul fonciar. Atât baniĭ împrumutaţĭ fără de mijlocirea societăţiĭ, cât şi aceia luaţĭ de către boieriĭ ce-şĭ daŭ moşiile în arendă, sunt îndeobşte capitale, ce însele se consumă.

Făcênd deci socoteala boierilor pentru ziua de astă-zĭ, găsim că eĭ nu maĭ pot mişca din loc fără de ajutorul Ovreuluĭ. Dacă nu sunt datornicĭ direcţĭ aĭ Ovreilor, le sunt datornicĭ indirecţĭ; dacă nu-şĭ exploatează moşiile, Ovreiĭ le sunt arendaşĭ şi în foarte multe casurĭ capitaliştĭ pentru arendaşĭ. Foarte mulţĭ nu sunt decât proprietarĭ nominalĭ, ceĭ maĭ mulţĭ se susţin cu ajutorul Ovreilor şi numaĭ foarte puţinĭ staŭ pe moşia lor neatîrnaţĭ de nimenĭ.

Chiar şi aceştĭ boierĭ norocoşĭ atîrnă însă, deşi numaĭ indirect, de comerciul ovreiesc. Dacă mâne ar pleca Ovreiĭ din ţară, venitul acestor boierĭ bine situaţĭ ar trebui să scază cu cel puţin 20%, de oare-ce Ovreul a ştiut să se facă aproape singurul mijlocitor între producĕtor şi consumător.

VII.

Maĭ puţin decât boieriĭ atîrnă de Ovreĭ ciocoiĭ, adică acea nenumĕrată ceată de oamenĭ pretenţioşĭ, iviţĭ ca din senin, care umplu toate locurile goale în statul român.

Aceştia, fiind aproape cu desevirşire nişte oamenĭ, care nu aŭ nevoie de capital disponibil, fiind-că nu aŭ în ce să-l fructifice, sunt înşi-şĭ un fel de Ovreĭ deprinşĭ a trăi, pe cât se poate de bine, din rodul munceĭ altora. Dacă nu pot să fie funcţionarĭ, se fac samsarĭ, advocaţĭ, deputaţĭ, contracĭĭ, arendaşĭ şi aşa maĭ departe.

Pentru aceştia Ovreiĭ nu par' a fi decât nişte concurenţĭ jignitorĭ.

Să nu trecem însă cu vederea, că toţĭ aceştĭ oamenĭ sunt puşĭ maĭ mult orĭ maĭ puţin în sarcina visterieĭ, care atîrnă de Ovreĭ, că toţĭ aŭ nişte trebuinţe, ce trec peste mĕsura cuvenită, cari nu pot fi satisfăcute decât cu ajutorul Ovreilor şi că ceĭ maĭ mulţĭ dintre dênşiĭ aŭ pe Ovreĭ ca mână dreaptă: dacă mâne Ovreiĭ ar pleca din ţară, aceştĭ oamenĭ fără îndoială s'ar bucura, dar', de o camdată cel puţin, s'ar afla într'o mare strîmtorare.

Alăturea cu acest element stă altul, maĭ binecuvêntat: negoţătoriĭ de tot felul, aceia, care sunt firescul organ mijlocitor între producĕtorĭ şi consumatorĭ, dimpreună cu puţiniĭ producĕtorĭ industrialĭ pe cari îĭ avem.

Pentru aceştia cestiunea Ovreilor e o cestiune de existenţă şi nu maĭ încape îndoială, că interesul lor ar fi, ca Ovreiĭ numaĭ decât să fie alungaţĭ din ţară.

Ticăloşia acestor elemente, — maĭ cu samă însă a ciocoilor, — a făcut ca Ovreiĭ să intre în ţară şi să ajungă a fi o trebuinţă obştească.

Acum e prea tărziŭ spre a încerca să ne desfacem de dênşiĭ.

Dacă mâne Ovreiĭ ar zice, „voim să ne desfacem,“ tocmaĭ piaţa şi industria română ar cere un termin pe cât se poate de lung.

Atât de bine s'aŭ ştiut încuiba Ovreiĭ în viaţa noastră, încât acum, după-ce abia ne-a maĭ remas vre-o trebuinţă ce

poate fi satisfăcută din productele țĕriĭ, întreaga noastră viață comercială e stepânită parte de Ovreiĭ din țară şi din streinetate, parte de aceia, care nu se maĭ pot lipsi de concursul Ovreilor.

Dacă e vorba de interese bine ințelese, nimenĭ maĭ mult decât negoțătorul român nu este silit a cere, ca posiția Ovreuluĭ să fie bine lămurită, de oare-ce zi pe zi el îşĭ pune capitalul la discrețiunea acestuĭ Ovreŭ.

Afară de societățile de credit fonciar, toate aşezămintele de credit sunt pe mâna Ovreilor orĭ cel puțin la discrețiunea lor. „Banca Românieĭ," „Dacia" şi „România" nu sunt decât nişte firme naționale, sub care se adăpostesc treĭ cuiburĭ ovreieştĭ. De altele nicĭ nu maĭ pomenim. „Creditul fonciar urban" şi societatea de asigurare mutuală „Unirea" sunt maĭ scutite; dar' să şi vede. Cu deosebire cea din urmă e maĭ mult o companie de hatîrlîc şi de găşcărie, decât o întreprindere economică.

Bancheriĭ sunt Ovreĭ orĭ atîrnătorĭ de Ovreĭ; toptangiĭ sunt oamenĭ încurcațĭ în relațiunĭ cu Ovreiĭ şi aşa, până la cel din urmă băcan de prin mahalalele oraşelor, negoțătoriĭ noştri sunt legațĭ de Ovreĭ.

Industria, în sfîrşit, multă-puțină câtă este, orĭ se alimentează cu capitale ovreieştĭ, orĭ cumpĕră materialul de reprodus dela Ovreĭ şi prin Ovreĭ, orĭ vinde fabricatele cu ajutorul lor.

De sus până jos viața noastră economică e atât de rĕŭ întemeiată, încât Ovreul e cuiul, pe care scoțându-l, întreaga alcătuire se desface şi se prăbuşeşte.

VIII.

Să împreunăm toate cele înşirate până acum în o singură cugetare.

Avem în țara noastră o parte relativ foarte mare dintr'un

popor rĕspândit peste aproape întreagă faţa pământuluĭ, şi ni se face pronunerea de a-ĭ acorda toate drepturile de care ne bucurăm noĭ înşi-ne.

Pe tĕrîmul de drept cestiunea nu poate fi discutată, de oare-ce toate vremile şi toate popoarele aŭ admis principiul, că un popor poate să aibă interes, poate să fie silit, dar' nu poate să fie dator a acorda vre unuĭ alt popor drepturĭ pe pământul sĕŭ şi că, prin urmare, după vederile lumiĭ noastre, Ovreiĭ nu pot face pretenţie la drepturĭ în ţara noastră.

Tot atât de puţin poate să fie discutată cestiunea pe tĕrîmul principiilor umanitare. Chiar dacă nu am lua pe Ovreĭ drept un popor, umanitatea nu cere să le dăm drepturĭ, ci numaĭ să ne îndurăm de dênşiĭ, pe cât se află în o stare materială orĭ morală maĭ rea decât acea, în care ne aflăm noĭ. În cele din urmă, numaĭ oameniĭ pot să fie umanĭ, nu însă şi popoarele saŭ statele.

Singurul tĕrim, pe care cestiunea se poate discuta, e acela al intereselor bine înţelese şi justificate.

Din nenorocire oameniĭ ce iaŭ parte la viaţa noastră publică aŭ o deosebită înclinare de a resolva cestiunile grele în mod expeditiv, cum aŭ resolvat cestiunea averilor mănăstireştĭ şi cum voiaŭ să resolve cestiunea Stroussberg. Ast-fel, deşi foarte puţinĭ şi-aŭ dat silinţă de a se lămurì asupra cestiuneĭ, ceĭ maĭ mulţĭ sunt fără îndoială de părere, că, dacă-ĭ vorba să hotărîm o dată, nu ne rĕmâne decât să facem cu Ovreiĭ tot ce am făcut şi cu călugăriĭ greceştĭ, adecă să-ĭ alungăm din ţară fără multă vorbă.

Înainte de a lua această hotărîre expeditivă, e însă bine ca toţĭ să ţină seamă de următoarele lucrurĭ:

1). Că Ovreiĭ atât din ţară cât şi din streinetate, în virtutea „Alianţeĭ israelite,“ a capitalelor ce şi-aŭ adunat, a legăturilor cu deosebitele societăţĭ şi cluburĭ şi a înrîurireĭ ce

şĭ-aŭ asigurat asupra mulţimeĭ nepreocupate, dispun de puterea şi de buna-voinţă a tuturor popoarelor, cu care noĭ întreţinem relaţiunĭ.

2). Că puterile europene aŭ, prin Ovreĭ, angajate interese positive în România şi că trebue să ţinem seamă de aceste interese şi să le respectăm.

3). Că statele vecine aŭ un deosebit drept de a cere, ca să nu nesocotim interesele lor prin hotărîrea ce am lua.

4). Că în deosebĭ Germania e tot de una gata de a-şĭ da ajutorul acelora, care ne jignesc.

Trebue, într'un cuvênt, ca părtinitoriĭ resolvăriĭ expeditive să ţie seamă, că nu ne aflăm faţă cu Ovreiĭ noştri, ci faţă cu toţĭ Ovreiĭ de pe pămênt, ba oare-cum faţă cu lumea întreagă.

Afară de aceasta maĭ trebue să ţie seamă de următoarele lucrurĭ :

1). Că vistieria noastră de o camdată n'ar puté să funcţioneze în lipsa Ovreilor.

2). Că boieriĭ noştri sunt atât de încurcaţĭ cu Ovreiĭ, încât aŭ nevoie de un timp maĭ îndelungat spre a se desface de dênşiĭ.

3). Că ciocoimea, care trăieşte în sarcina vistieriei, a boierilor şi a celora-lalte elemente productive, ar cădé în o ne maĭ pomenită strîmtorare.

4). Că comerciul şi industria noastră aŭ nevoie de o munca serioasă şi îndelungată spre a puté funcţionà în lipsa Ovreilor.

Sunt deci treĭ marĭ cuvinte, pentru care nu putem alungà pe Ovreĭ din ţară.

1). Pentru că n'avem unde-ĭ alungà.

2). Pentru că n'avem destule elemente cu care să-ĭ înlocuim.

3). Pentru că ne temem de Ovreĭ şi de aceia, care de asemenea se tem de dênşiĭ.

Ovreiĭ nu sunt o boală locală, de care ne-am puté lecuì prin o singură tăietură maiestră a chirurgului; sunt o boală încuibată în sânge şi oase, de care nu putem scăpà decât prin o muncă îndelungată.

IX.

Înlăturând cestiunea de drept, cea de umanitate şi cea de interese, ne maĭ rĕmâne să privim lucrul din punctul de vedere al dreptăţiĭ.

De voie de nevoie, ne-am întovărăşit cu Ovreiĭ şi, în puterea acesteĭ tovărăşiĭ, avem anumite datoriĭ faţă cu dênşiĭ.

Să admitem că sunt nişte oamenĭ netrebnicĭ: dar' atuncĭ nu trebuia să ne întovărăşim cu dênşiĭ, dacă noĭ pretindem a fi maĭ cum se cade.

Sunt noţiunĭ elementare de dreptate, admise de lumea în mijlocul căreia trăim, şi este în interesul nostru bine înţeles a dovedì, că şi noĭ admitem aceste noţiunĭ. În virtutea acestor noţiunĭ chiar şi cel maĭ ticălos om este în drept de a cere să nu fie osândit fără de judecată în toată regula. Tâlharul prins asupra fapteĭ rele are dreptul de a cere să nu-l batem, să nu-ĭ luăm averea şi îndeobşte să nu-l pedepsim decât după ce-l vom fi judecat, şi să nu-l judecăm decât după legile, pe care le-am făcut pentru noĭ înşine. O pedeapsă escepţională şi neprevĕzută în legile noastre este o nedreptate. *)

Şi dacă societatea noastră dă celor maĭ urgisiţĭ făcĕtorĭ de rele această scutire, ea nu poate să lipsească de dênsa pe nişte oamenĭ, care-şĭ câştigă pânea de toate zilele printr'o lucrare legiuită, care intră în casele noastre şi în ale căror case

*) Trista afacere dela Darabanĭ.

noĭ intrăm, pe nişte oamenĭ cu care noĭ ne intovărăşim, ne-împrietenim, ba dela care foarte adese-orĭ cerem ajutor.

Avem dreptul de a soma pe aceştĭ oamenĭ să plece din ţară; fără indoială îl avem: trebuie să căutăm însă o formă admisă de principiile moderne şi, numaĭ după ce vom găsì această formă, vom puté usa de dreptul nostru.

Această formă nu se poate găsì.

În deosebĭ în legislaţia noastră nu există nicĭ un articol, nicĭ un alineat, chiar nicĭ un cuvênt, care ne-ar da dreptul de a proceda faţă cu Ovreiĭ alt-fel decât cum procedăm faţă cu alţĭ oamenĭ.

Să facem acest articol, fiind-că avem dreptul de legiuitorĭ.

Să-l facem; dar' înainte de a-l face, trebue să ne împlinim o datorie faţă cu societatea europeană: să dovedim învederat, că acest noŭ articol este o mĕsură de legitimă apĕrare.

Înainte de a fi dat această dovadă şi înainte de a fi făcut acest articol, nu putem proceda faţă cu Ovreiĭ decât în virtutea legilor noastre.

X.

Să facem un articol de lege, în virtutea căruia am puté să procedăm faţă cu Ovreiĭ alt-fel, decât cum procedem faţă cu alţĭ oamenĭ.

Avem însă articole de lege, în virtutea cărora Ovreiĭ sunt lipsiţĭ de anumite drepturĭ, şi tocmaĭ inlăturarea acestor articole o cere societatea europeană, de oare-ce ele sunt atât împrotiva vederilor moderne, cât şi chiar în protiva principiilor fundamentale ale constituţieĭ noastre.

Pentru ce noĭ, care am proclamat în viaţa noastră cele maĭ egalitare principiĭ, punem de o dată în constituţia noastră

câte-va cuvinte, care sunt negaţiunea egalităţiĭ? Şi cum este cu putinţă, ca, în loc de a înlătura această contra-zicere, să o mărim printr'un noŭ paragraf?

Pentru că Ovreiĭ nu sunt creştinĭ?!

Asta e greşeala cea mare.

Europa nu admite principiul cuprins în acest respuns.

Toate popoarele, care s'aŭ constituit pe basele, pe care suntem constituiţĭ noĭ, aŭ dat Ovreilor acelea-şĭ drepturĭ, pe care le-aŭ dat şi creştinilor: cum se întêmplă ca noĭ să adoptăm toate principiile lor, afară de unul singur, care e chiar implicat în cele-lalte, pe care le-am adoptat.

Fără îndoială statul român are dreptul de a primi şi respinge ce crede de cuviinţă şi în deosebĭ de a nu primi toate consequenţele unuĭ principiŭ adoptat: dar' atuncĭ trebue să arate, pentru ce nu a primit anumite consequenţe ale unuĭ principiŭ adoptat şi să dovedească invederat legitimitatea uneĭ asemenea abaterĭ.

Noĭ însă am motivat posiţia excepţională a Ovreilor printr'un neadevĕr.

Nu este adevĕrat, că Ovreiĭ sunt lipsiţĭ de drepturĭ, pentru că nu sunt creştinĭ.

Trebuia decĭ să intemeiăm legea pe motivele eĭ adevĕrate şi să căutăm pentru această motivare nişte forme admise de popoarele civilisate, în rêndul cărora ne-am pus şi voim să remănem.

Cátă vreme nu vom fi găsit aceste forme, în cearta noastră cu Ovreiĭ, Ovreiĭ vor trece drept nişte oamenĭ asupriţĭ, eară noĭ vom urma a trece drept un popor intolerant, barbar şi asupritor, care nesocoteşte cele maĭ elementare principiĭ de dreptate.

XI.

Egala îndreptăţire a Ovreilor din România este o consequenţă firească a stăriĭ de lucrurĭ, pe care în mare parte am creat-o noĭ înşine prin uşurinţa şi lipsa noastră de bun simţ atât în viaţa privată cât şi în cea publică.

În zadar ne căsnim, ca să oprim rîul în cursul sĕŭ: osânda urmaşilor noştri nu o maĭ putem depărta dela noĭ. Singura nădejde, ce ne maĭ remâne, e că prin o muncă îndelungată şi bine chibzuită vom da fiilor noştri putinţa de a spăsì pĕcatele noastre şi de a re'nţepenì prin o nouă muncă zidirea, pe care noĭ am sguduit-o din temeliĭ.

Eară dacă nu maĭ este în noĭ destulă putere spre a începe şi spre a urma cu destulă statornicie munca, atuncĭ să ne aruncăm condeile şi să ne plângem amarnic de visurile tinereţelor noastre.

Căcĭ în lumea aceasta nu e nimic maĭ omorîtor decât a lua parte la viaţa unuĭ popor ce-şĭ vede peirea cu ochiĭ.

„HABEN."

I.

Statul normal e naţiunea precum o înţeleg Francejiĭ, adecă un singur popor constituit într'un singur stat.

Maĭ multe popoare orĭ fracţiunĭ de popoare împreunate într'un singur stat, precum şi un popor împărţit în maĭ multe state, sunt anomaliĭ.

Este un lucru pe deplin vederat, că presupuind acele-aşĭ stărĭ de lucrurĭ în maĭ multe state, putinţa desvoltăriĭ va fi maĭ mare în acela dintre ele, în care nu e decât un singur popor. Oameniĭ ce fac parte din acela-şĭ popor, fiind aseměnaţĭ între dênşiĭ, aŭ cam acelea-şĭ năzuinţe, privesc lucrurile cam în acela-şĭ fel, caută să susţie cam acele-aşĭ interese şi pentru aceea îndeobşte se înţeleg uniĭ pe alţiĭ şi lucrează maĭ lesne împreună.

Îndată însă ce douě popoare deosebite trebue să lucreze împreună în viaţa publică, o parte maĭ mare orĭ maĭ mică a puterilor din stat se consumă în lupta pentru înţelegere. Fiind deosebiţĭ între dênşiĭ, oameniĭ se despart în douě cete maĭ

mult orĭ maĭ puţin vrăjmaşe, şi fieşte-care din aceste cete are năzuinţele, vederile şi interesele eĭ deosebite. Şi cu cât deosebirile sunt maĭ marĭ, oameniĭ cu atât maĭ anevoia se înţeleg şi cu atât maĭ puţin sunt dispuşĭ a lucra împreună.

Atât de multe şi de marĭ sunt greutăţile ivite într'un asemenea stat, încât el e privit numaĭ ca un fel de stat provisoriŭ, ca un stadiŭ de transiţiune la statul normal.

În cele din urmă unul dintre popoare face să prevaleze în viaţa statuluĭ voinţa, năzuinţele şi interesele sale, şi orĭ se formează cu vremea două state, orĭ cel maĭ slab dintre cele două popoare încetul cu încetul se stîrpeşte.

Să ne aruncăm privirea peste toate ţĕrile din Europa, şi nu vom găsi niciĭ una, care să nu se afle orĭ să nu se fi aflat vre-o dată într'un asemenea stadiŭ de transiţie.

Ba îndeosebĭ veacul nostru e acela, care a proclamat şi susţinut prin atâte şiroaie de sânge principiul normalisăriĭ statelor.

Noĭ, Româniĭ, nu cerem decât un lucru: ca popoarele europene să bine-voiască a recunoaşte, că ceea ce la dânsele este un lucru firesc şi legitim, niciĭ la noĭ nu poate fi un lucru nefiresc şi nelegitim.

Suntem de veacurĭ pe acest pământ şi nu ni se poate tăgăduì dreptul de a voì să trăim şi să ne desvoltăm în cursul altor veacurĭ tot pe acest pământ.

Nu este în Europa un singur stat, care, în virtutea intereselor sale de existenţă şi de desvoltare, ar fi maĭ mult decât România silit să respingă orĭ-ce elemente noue din viaţa sa publică.

Atât de amestecate sunt elementele, care i-aŭ parte la viaţa noastră publică, încât zi pe zi ne vine să ne îndoim, dacă vom maĭ puté lucra împreună; admiterea unuĭ noŭ amestec ne pare un act de sinucidere politică.

II.

Nu s'aŭ împlinit încă nicĭ 20 de anĭ decând Moldova şi Muntenia s'aŭ unit. Românĭ eraŭ Moldoveniĭ întocmaĭ ca Munteniĭ; aceea-şĭ stare de lucrurĭ, acelea-şĭ aspiraţiunĭ, acelea-şĭ marĭ interese iĭ hotăraŭ să lucreze împreună.

Adevĕrurile istorice nu pot fi însă nesocotite: chiar în puterea stărilor topografice, patru veacurĭ de a rêndul cele două ţĕrĭ trăiseră în desbinare, şi acum nu era cu putinţă ca oameniĭ să se înţeleagă numaĭ decât. Până în ziua de astă-zĭ partidele ţĕriĭ sunt întemeiate nu numaĭ pe deosebirea de principiĭ, ci tot odată şi pe deosebirea de provinciĭ. Sunt în ţară conservatorĭ şi liberalĭ; conservatoriĭ se împart însă în bĕtrâniĭ din Iaşĭ şi bĕtrâniĭ din Bucureştĭ, în juniĭ conservatorĭ din Iaşĭ şi în juna dreaptă din Bucureştĭ; eară liberaliĭ în Muntenia sunt „partid naţional-liberal," câtă vreme în Moldova sunt „fracţiune liberă şi independentă."

Aceste grupărĭ sunt resultate istorice; ele însă pentru aceea nu maĭ puţin jignesc lucrarea împreună a tuturor cetăţenilor. O parte destul de însemnată a puterilor noastre se consumă în luptă pentru buna înţelegere.

Afară de Moldovenĭ şi Muntenĭ maĭ iaŭ parte la viaţa publică din România şi mulţĭ Ardelenĭ, Ungurenĭ, Bănăţenĭ şi Bucovinenĭ.

Românĭ sunt şi aceştia, ba adese-orĭ chiar Românĭ foarte încăpăţinaţĭ. Eĭ aŭ crescut însă în mijlocul unor stărĭ de lucrurĭ cu totul deosebite de cele din România şi aşa intră în viaţa noastră publică de o potrivă cu nişte oamenĭ maĭ mult orĭ maĭ puţin streinĭ.

Venind în România, Românul de peste Carpaţĭ află, că fraţiĭ sĕĭ de aicĭ sunt nişte Românĭ cam curioşĭ; eară aceştĭ fraţĭ il

privesc pe dênsul ca pe un Român cam original, cam singur în felul sĕu.

Înţelegerea între aceştĭ Românĭ în deobşte e cam anevoioasă, ba câte odată chiar peste putinţă. Nu puţine puterĭ se consumă în această ţară în luptă cu Ardeleniĭ stăruitorĭ şi consequenţĭ până la încăpăţinare.

Sunt, după toate aceste, în ţară Românĭ Macedonenĭ, care şi eĭ aŭ deosebitul lor fel de a fi şi de asemenea consumă o parte din puterile statuluĭ român.

Să ne închipuim acum pe toţĭ aceştĭ Românĭ lucrând împreună şi vom înţelege cât de firească e zăpăceala, în care ne aflăm. Chiar fiind toţĭ Românĭ adevĕraţĭ, toţĭ oamenĭ cum se cade, toţĭ doritorĭ de binele poporuluĭ, deosebiţĭ însă prin educaţie, gradul de cultură şi prin tradiţiunile lor, se ceartă mereŭ între dênşiĭ, se cred maĭ rĕĭ decât ce sunt şi îşĭ consumă puterile în o luptă stearpă.

Fără îndoială, tocmaĭ fiind centrul, în care se întâlnesc toate elementele poporuluĭ românesc, statul român ajunge a puté împlinì o misiune cu mult maĭ presus decât acea a unuĭ stat isolat. Prin împreuna lucrare a tuturor Românilor desvoltarea noastră se aşează pe nişte temeliĭ de o croială maĭ întinsă şi individualitatea naţională ni se îmbogăţeşte. E însă vorba că ne aflăm într'un stadiŭ de nedumirire socială şi că deocamdată participarea altor elemente streine la viaţa noastră ne zăpăceşte şi ne împedecă în lucrare.

III.

Buna înţelegere între Românĭ tot s'ar maĭ puté pune la cale: sunt însă în România mulţĭ, foarte mulţĭ oamenĭ, care nicĭ nu sunt Românĭ.

*

În toate vremile, atât în virtutea posiţiei topografice, cât şi a bogăţiei sale, pămêntul românesc a fost ţara năvălirilor de popoare.

Nici veacul nostru nu a fost scutit de această soartă.

Să numĕrăm oamenii ce i-aŭ parte la viaţa publică din România şi vom găsì că partea cu desĕvêrşire mare sunt streini şi mai ales Greci şi Bulgari.

Fără îndoială toţi aceştia sunt românisaţi ori cel puţin pe cale de a se românisa. Vorba e însă, că aceste elemente streine aŭ un temperament deosebit de al nostru şi tendenţa firească de a face să prevaleze în viaţa noastră publică vederile şi năzuinţele lor, că elementele române, şi aşa destul de nedumirite, abia mai pot să se susţie în luptă cu dênsele şi că în această luptă se consumă partea cea mai scumpă a puterilor noastre.

Dar' nu e destul chiar nici atât.

Nu este în Europa aproape nici o naţiune, care să nu fie representată în România. Sunt aici Nemţi, Maghiari, Franceji, Italieni, Ruşi, Greci, Englejî, Spanioli, Polonejî, sunt cu deosebire la 500,000 Ovrei.

Dintre aceştia foarte puţini aŭ dreptul de a luà parte la viaţa publică a României. E însă cu putinţă ca ei să stee în ţară fără de a înrîurì într'un chip ori într'altul asupra lucrurilor ce se petrec într'ênsa?

Deci, dacă vom aduna toate puterile, care direct ori indirect înrîuresc asupra vieţii publice din România, vom afla că abia a treia parte din aceste puteri e isvorită din suflete româneşti.

Norocul Românilor e numai că ţara e română, că ei sunt în viaţa publică majoritatea relativă şi că deosebitele elemente işi manifestă înrîurirea în deosebite direcţiuni.

Pătura de sus a populaţiunei din România nu e decât un talmeş-balmeş de fel de fel de oameni, din care elementul ro-

mân se muncește să facă Românĭ: aceasta e fasa în care se află viața publică din România.

Are să iasă ce-va din această învălmeșală; elementul român are să stabilească armonia socială în România: munca e însă grea, și Europa nu trebue să ceară dela noĭ, ce deocamdată trece peste puterile noastre.

Am făcut mult în veacul acesta și maĭ avem mult încă de a face: în dată însă ce am da unuĭ noŭ element strein dreptul de a se amesteca în trebile noastre, nu ne-ar rĕmâné decât să fim noĭ înși-ne streinĭ în țara strĕmoșilor nostri.

Societatea europeană ne-a trimis destule lĕpădĕturĭ: le-am primit pe toate și din cele maĭ multe am și făcut elemente sănĕtoase. Vom face și din cele-lalte, dar' numaĭ potrivit cu legile fireștĭ și cu mĕsura puterilor noastre: cerem deocamdată rĕgaz, ca numaĭ după ce vom fi isprăvit o muncă, să ne apucăm cu noue puterĭ de ceea-laltă.

IV.

Europa, atât de milostivă față cu Ovreiĭ, trebue să se îndure și de noĭ și să aibă în vedere, că sunt în această țară patru milioane de Românĭ, care nu iaŭ parte la viața publică.

Înainte de toate trebue să ne punem la cale cu aceștia.

Și aceasta nu o putem face prin o lege croită într'un moment de nobil avênt, ci numaĭ și numaĭ prin o muncă îndelungată.

În vreme ce Ovreiĭ nu aŭ dreptul de a înrîuri asupra vieții noastre publice și cu toate aceste înrîuresc foarte mult, acești patru milioane de oamenĭ aŭ dreptul depline înrîurirĭ și se mărginesc a purta sarcinile publice și a sta retrașĭ, de oare-ce nu pot lua parte la o viață croită după niște legĭ streine de firea lor.

Legiuitoriĭ noştri, streinĭ de viţă orĭ crescuţĭ în streinĕtate, zăpăciţĭ cum eraŭ şi cum nicĭ nu puteaŭ să nu fie, înainte de a legifera, nu şi-aŭ dat silinţă să studieze trebuinţele, obiceiurile şi firea poporuluĭ, ci aŭ croit legile pe o stare de lucrurĭ cu totul închipuită, ba chiar în mare parte o stare de lucrurĭ, pe care numaĭ o doreaŭ.

De o dată ţĕranul român se află faţă cu nişte aşezăminte streine şi pentru dênsul în mare parte neînţelese, aşezăminte, care adese-orĭ trebuiaŭ să-ĭ pară pocite, nedrepte orĭ cel puţin de prisos. Cum era cu putinţă, ca el să aibă încredere în oameniĭ, carĭ le-aŭ întrodus şi le susţineaŭ cu cheltuielĭ marĭ!? Eĭ trebuiaŭ să-ĭ facă impresia unor oamenĭ nu tocmaĭ în toată firea orĭ a unor oamenĭ înrĕutăţiţĭ şi nedrepţĭ, cu care nu este bine să intre în tovărăşie.

Şi până în ziua de astă-zĭ prăpastia între noĭ şi popor e mare. Întreaga noastră viaţă intelectuală şi morală e streină de firea luĭ; cultura noastră, multă puţină câtă este, în loc de a fi aşezată pe premisele aflate în individualitatea poporuluĭ, pleacă din nişte premise cu totul închipuite şi stă oare-cum atĕrnată în vĕzduh. Într'un cuvênt, punctele de atingere între noĭ şi dênsul nu sunt decât foarte puţine, şi ast-fel iĭ facem impresia uneĭ invasiunĭ, ce-l jigneşte în desvoltare.

Cea maĭ de căpetenie chemare a generaţiunilor de astă-zĭ şi cu deosebire a celor maĭ tinere e de a înlătura această impresie. Trebue să redicăm poporul la înălţimea aşezămintelor noastre orĭ să ne reducem aşezămintele potrivit cu firea luĭ şi cu stadiul de desvoltare în care se află, trebue ca să-l apropiem de noĭ şi ca noĭ înşi-ne să ne apropiem de dênsul în întreaga noastră lucrare.

Înainte de a fi ajuns a stabili în acest chip deplina armonie socială, numaĭ anevoia vom puté înainta în desvoltarea noastră.

Ovreiĭ însă vor face deplină ruptură între noĭ şi popor.

V.

Să ne înfăţişăm, după toate aceste, societatea română aşa cum e astă-zî.

N'am avut încă destul timp, ca să stabilim armonia socială între Moldovenî şi Muntenî.

Maî iaŭ parte la viaţa publică din România Românî din Ardeal, din Ţara Ungurească, din Banatul Timişoriî, din Bucovina şi din Macedonia, care de asemenea sporesc greutăţile buneî înţelegerî.

Partea cea mare a oamenilor, ce iaŭ parte la viaţa publică, sunt Grecî şi Bulgarî abia românisaţî orî poate chiar neromânisaţî.

Aproape a cincea parte a populaţiuneî din ţară sunt streinî de deosebite naţionalităţî, carî în deobşte nu aŭ drepturî politice, dar' în vîrtutea presenţeî lor aŭ o puternică înrîurire indirectă asupra vieţiî publice.

Între populaţiunea rurală, care nu ia parte la viaţa publică, şi între clasele maî înaintate punctele de atingere lipsesc aproape cu desevîrşire.

Aceasta e societatea română.

După cele maî elementare noţiunî de sociologie acest amestec de fel de fel de oamenî nu e decât materialul, din care cu vremea se va puté organisa o societate. De o camdată ne aflăm într'un stadiŭ de ferbere socială, suntem o existenţă maî mult orî maî puţin problematică, din care, prin stabilirea armonieî sociale, se va forma negreşit o individualitate etnică foarte bogată şi destul de pronunţată.

Dar' pentru aceasta se cer două lucrurî: timp şi pace.

Tocmaî însă pe când ne aflăm în acest stadiŭ de ferbere, popoarele din Europa ne fac propunerea să ne maî întovărăşim cu încă vre-o 500,000 de alţî oamenî streinî.

Şi cine sunt aceştî oamenî streinî?

Sunt Ovreiĭ, o parte dintr'un popor, care nu e chiar nicĭ de o rasă cu noĭ, dintre toate popoarele din Europa cel maĭ depărtat de firea noastră indo-germană şi îndeosebĭ traco-latină.

La urma urmelor, popoarele europene nu sunt datoare a cunoaşte greutăţile cu care avem a ne lupta, fiind-că nicĭ noĭ înşine nu prea ne-am silit să ne dăm seamă despre ele: starea de lucrurĭ e însă aşa, cum o înfăţişez eŭ şi, fiind aşa, noĭ ne aflăm în legitimă apărare.

VI.

Cine sunt aceştĭ Ovreĭ, care vor cu orĭ ce preţ să se facă indo-germanĭ şi îndeosebĭ românĭ?

Eĭ, înainte de toate, nicĭ nu sunt creştinĭ.

Aşa e! Nu ne speriem de loc de fanfaronadele preseĭ europene cu toleranţa religioasă.

Nu suntem popor intolerant, nu suntem oamenĭ bigoţĭ, ba, din nenorocire, nu suntem chiar nicĭ destul de religioşĭ. Religiunea e însă cea maĭ puternică dintre temeliile ordineĭ sociale, adecă un element, de care maĭ ales un popor, ce se află în luptă pentru stabilirea armonieĭ sociale, trebuie să ţie seamă.

Nu noĭ, ci Ovreiĭ sunt aceia, care pretind a fi poporul ales al luĭ Dumnezeŭ. Noĭ nu pretindem că religiunea noastră e maĭ bună decât a lor orĭ că pe noĭ Dumnezeŭ ne iubeşte maĭ mult decât pe dânşiĭ: Dumnezeul nostru e Dumnezeul păciĭ, al îndurăriĭ, al iubiriĭ de oamenĭ, Dumnezeŭ de o potrivă pentru toată făptura.

Ştim însă şi vedem un lucru: că religia noastră e una şi a lor e alta; că temeliile vieţiĭ noastre sufleteştĭ sunt deosebite de ale lor.

O ştim aceasta şi cunoaştem, că nu ne putem înţelege cu dênşiĭ.

Aceasta nu ne dă dreptul de a-ĭ bate, de a-ĭ jăfuì orĭ de a-ĭ sillì să primească legea noastră. Şi nicĭ nu ne-am gândit vre-o dată la asemenea lucrurĭ. Când toată lumea îĭ lua la goană, noĭ le dĕdem adăpost pe pământul nostru.

Îndată însă ce eĭ ar căutà să slăbească simţimêntul religios al Românilor, ar trebuì să-ĭ luăm la goană ca pe nişte oamenĭ, care năzuiesc să sguduie temeliile ordineĭ sociale.

Din întêmplare Ovreiĭ aŭ asemenea veleităţĭ şi pentru aceea sunt nişte oamenĭ vrednicĭ de a fi luaţĭ la goană, eară nu pentru-că sunt semiţĭ, orĭ pentru-că nu sunt creştinĭ.

În o societate bine întemeiată presenţa Ovreilor în deobşte dă tărie simţimintelor religioase; o societate cuprinsă de ferbere, cum e a noastră, orĭ respinge pe Ovreĭ, orĭ nu maĭ are destulă putere primitivă, ca să resiste faţă cu înrîurirea lor stricăcioasă.

Cine trăieşte în ţara noastră, poate să crează şi să se închine cum îĭ place. Un lucru însă cerem dela dênsul: ca să respecteze credinţele noastre, fiind-că aceste sunt garanţiile ordineĭ noastre sociale. Ovreul însă nu respectă nimic: religia luĭ e negaţiunea tuturor religiunilor; Dumnezeul luĭ e negaţiunea tuturor Dumnezeilor; credintele şi tradiţiunile luĭ sunt negaţiunea tuturor popoarelor afară de cel ales, destinat a cuprinde toată faţa pământuluĭ. *)

---

*) Nu pot trece cu vederea o dovadă maĭ mult orĭ maĭ puţin hazlie despre aceasta. Chiar în anul acesta cine-va, fără îndoială un Ovreŭ, publică o broşură, «Cestiunea Ebreilor din România» şi pune, ca devisă a lucrăriĭ sale, următorul pasaj din *Macaulay:*

«O clasă de oamenĭ nu se poate esclude din drepturĭ afară dacă se poate proba că esclusiunea eĭ este o absolută necesitate pentru a evita o primejdie maĭ mare, dacă primejdia este.»

Va să zică, Ovreul îşĭ scrie broşura cu scopul de a dovedì, că Ovreiĭ nu sunt primejdioşĭ pentru societetea română, de oare-ce admite, că dacă în adevĕr sunt primejdioşĭ, se cuvine să fie lipsiţĭ de drepturĭ.

Chiar însă în lucrarea, prin care ar voì să ne dee această dovadă, el, fiind maĭ puţin viclean decât alţĭ fraţĭ aĭ sĕĭ, ne spune următoarele:

Dacă Principele Bismarck are dreptul de a lua la goană pe iesuiţĭ şi pe socialiştĭ, nu înţelegem cum nouĕ ni se tăgăduieşte acela-şĭ drept faţă cu Ovreiĭ, care deasemenea sunt o conjuraţiune contra societăţiĭ moderne. Noĭ nu persecutăm pe socialiştĭ, fiind-că avem maĭ puţinĭ decât Germania; putem însă persecuta în anumite împregiurărĭ pe Ovreĭ, din care avem maĭ mulţĭ decât Germania are iesuiţĭ, socialiştĭ şi Ovreĭ împreună.

Popoarele din Europa să se îndure a nu trece cu vederea, că majoritatea populaţieĭ din fosta capitală a Moldoveĭ sunt Ovreĭ şi că aproape toate centrele de viaţă din Moldova sunt cu desevîrşire ovreieştĭ. În Iaşĭ, Botoşanĭ, Bacăŭ, Huşĭ, Dorohoĭ şi aşa maĭ departe populaţiunile nu sunt decât în partea lor maĭ mică creştine, şi orĭ-ce om cugetător cunoaşte cât e de mare înrîurirea populaţiunilor din oraşe asupra celor dela ţară.

Pag. 4: «fie-care putere în parte poate intervenì în afacerile interioare ale unuĭ stat, străin.»

Pag. 8: «Mĕ închin înaintea miraculoaseĭ puterĭ a pré sfîntuluĭ botez. Confiteor peccatum meum. Vĕz că am fost până acum în eroare; timpul minunilor n'a trecut încă.»

Pag. 9: «poporul român, cât de tolerant ar fi fost el, nu putea să erte de tot nenorocituluĭ popor ebreŭ o persecuţiune de 18 secole şi clerul nu putea să uite că strămoşiĭ lor aŭ crucificat, *se zice*, pe Christ.»

Pag. 30: «Dar' am uitat. Imperatul Rusielor nu e om — — ca toţĭ oameniĭ, e representantul *prea Dreptuluĭ* Dumnezeŭ pe pămênt.»

Eată dar cum chiar atuncĭ, când vrea să-şĭ arate nevinovăţia, Ovreul înainte de toate susţine dreptul de intervenire a popoarelor streine în afacerile noastre interne, şi după aceea îşĭ bate joc de credinţele noastre religioase, ba chiar şi de Dumnezeul nostru.

Obraznic dela fire, el trece cu vederea, că se află în mijlocul uneĭ societăţĭ botezate şi îşĭ bate joc de taina botezuluĭ, pune la îndoială restignirea luĭ Christos de către Ovreĭ pe timpul luĭ Pilat din Pont, adică unul dintre punctele simboluluĭ de credinţă al nostru şi, în sfîrşit, îşĭ face haz chiar de dreptatea Dumnezeuluĭ nostru.

Aceasta o face acum, când cere drepturĭ, în o lucrare de câte-va pagine şi faţă cu adversariĭ sĕĭ: daţi-iĭ, vĕ rog, drepturĭ, fiind-că nu e de loc primejdios pentru societate. Taina botezuluĭ, restignirea luĭ Christos şi dreptatea luĭ Dumnezeŭ sunt treĭ lucrurĭ, asupra cărora în societatea română creştină discuţiunea deocamdată este oprită, de oare-ce ea foarte lesne ar puté da loc la turburărĭ: Ovreul cu toate aceste nu se poate stĕpânì, ci caută însu-şĭ ocasiunea pentru o legitimă persecuţiune. Eară dacă în adevĕr s'ar întêmpla, ca creştiniĭ revoltaţĭ de obrăznicia luĭ să-l chieme la ordine, tot el ţipă «Gewalt!»

Preotul, ca păstor sufletesc, nu-şĭ face datoria, dacă numaĭ citeşte slujba în biserică, botează, cuminecă, cunună şi îngroapă: el maĭ are, afară de aceste, să păzească turma ce i s'a încredinţat de orĭ-ce înrîurirĭ stricăcioase. Dacă dar' într'o zi ar pune la cale o goană contra Ovreuluĭ, ce înveninează pe poporeniĭ seĭ, el îşĭ face datoria şi poporeniĭ sunt în legitimă apărare. Pentru stat o asemenea mişcare ar fi o nouă greutate şi poate un isvor de complicaţiunĭ primejdioase, şi aşa e legitimă dorinţa noastră de a avé pe cât se poate de puţinĭ Ovreĭ în mijlocul nostru.

Orĭ-ce mĕsură contra Ovreilor e legitimă, dacă dovedim, că eĭ într'un chip orĭ într'altul turbură ordinea socială. În sine fapta uneĭ persecuţiunĭ sistematice e vrednică de osândă; *motivată însă prin consideraţiunĭ, ale căror legitimitate o admite întreaga societate modernă, ca ni se înfăţişează ca un act de legitimă apărare,* ca un drept firesc, la care noĭ, Româniĭ, în stadiul de transiţie socială, în care ne aflăm, nu putem de loc renunţa.

VII.

Cine sunt aceştĭ Ovreĭ, care vor să câştige cu orĭ-ce preţ dreptul de a lua parte la viaţa noastră publică?

Sunt o parte dintr'un popor, care nu are patrie pe întinsa faţă a pămêntuluĭ.

Şi pentru-ce nu are patrie?

Pentru-că membriĭ luĭ sunt dela fire nişte oamenĭ, care chiar niciĭ între dênşiĭ nu aŭ putut forma un stat aşezat pe temeliĭ statornice.

Întreaga individualitate a poporuluĭ ovreiesc e alcătuită din nişte însuşirĭ omeneştĭ, care fac ordinea socială şi buna înţelegere peste putinţă.

Risipiți pe întreagă fața pământului, Ovreiĭ se iubesc și se înțeleg între dênșiĭ; îndată însă ce sunt împreunațĭ în numĕr maĭ mare la un loc, eĭ devin un cuib de disordine. Așa-ĭ vedem prin orașele din Moldova. Și dacă i-am împreuna pe toțĭ într'un stat, astă-zĭ i-am vedé tot așa cum eraŭ pe timpul risipiriĭ Ierusalimuluĭ.

Acestor oamenĭ să propune să le dăm dreptul de a lucra cu noĭ împreună.

Dar', după-ce le vom fi dat acest drept, ar fi cu putință să maĭ lucrăm noĭ înși-ne ce-va?

Sunt în această țară la 500,000 Ovreĭ, adecă la vre-o 8 creștinĭ și în deosebĭ în Moldova la 3 creștinĭ un Ovreŭ.

Îndată ce am da acestor oamenĭ dreptul de a lua parte la viața publică, încetul cu încetul eĭ ar face să prevaleze în stat vederile, năzuințele și interesele lor și foarte curênd statul român, care și astă-zĭ e destul de zăpăcit, ar ajunge a fi o adevĕrată casă de nebunĭ.

Germania, atât de milostivă față cu Ovreiĭ noștri, pentru ce le face puținilor Ovreĭ de pe pămêntul sĕŭ o mulțime de greutățĭ pe anumite terimurĭ ale vieții publice? Le-a dat dreptul de a lua parte la viața publică, dar' nu-ĭ vede bucuros nicĭ în armată, nicĭ în administrație, nicĭ chiar în jurisdicțiune.

Pentru-ce?

Pentru-că sunt niște oamenĭ, cărora le lipsesc cele maĭ de căpetenie calitățĭ cetățeneștĭ: curagiul, modestia și bunul cumpĕt.

Ce s'ar alege din statul român, dacă noĭ cu toate aceste am da Ovreilor intrare liberă în sanctuarele vieții noastre?

VIII.

Dar' Ovreiĭ sunt hotărîțĭ a se face românĭ.

Nu voim să punem la îndoială această patriotică hotărire.

Voim să credem, că Ovreiĭ sunt dispuşĭ a se lepăda de individualitatea lor naţională şi a primi pe anoastră; dar' nu credem, că sunt capabilĭ de această metamorfosă.

Dacă vom locui împreună, eĭ vor învĕţa multe dela noĭ şi noĭ vom învĕţa dela dênşiĭ; de asemenĭ eĭ se vor deprinde a vorbi româneşte şi numaĭ româneşte, cum aŭ vorbit odinioară în deosebitele limbĭ asiatice şi cum vorbesc astă-zĭ în deosebitele limbĭ europene: dar' prin aceasta nu vor înceta a fi Ovreĭ.

Toate acele miĭ de însuşirĭ omeneştĭ, care alcătuiesc individualitatea ovreiască, sunt resultate din o stare de lucrurĭ cu totul streină de lumea noastră şi moştenite din neam în neam după legile atavismuluĭ.

Chiar niciĭ Ovreiĭ nu vor schimba aceste legĭ.

Sunt miĭ de anĭ, decând eĭ trăiesc risipiţĭ printre cele lalte popoare şi până în ziua de astă-zĭ individualitatea lor e proaspĕtă. Ovreul din Franţa nu e decât un Ovreŭ franţuzesc, cel din Englitera un Ovreŭ englezesc, cel din Germania Ovreŭ nemţesc, într'un cuvênt Ovreĭ sunt cu toţiĭ. Cât pentru Ovreiĭ noştri, eĭ nicĭ nu sunt româneştĭ, ci un amestec de Ovreĭ nemţeştĭ, polonejĭ, ruseştĭ şi spanioalĭ.

Eĭ sunt un soiŭ de oamenĭ, care în vîrtutea legilor fireştĭ năzuiesc a se susţine. Pentru aceea marele filosof Schopenhauer pune în vederea societăţiĭ noastre, că nicĭ o dată un Ovreŭ englezesc, aflându-se faţă cu un englez şi faţă cu un Ovreŭ din Siria, amêndoĭ de o potrivă în primejdie, nu va scăpa pe englez, ci pe Ovreŭ.

Este o nebunie a crede, că noĭ Româniĭ vom isbuti a face un lucru, pe care nimenĭ în lume n'a ştiut să-l facă.

Pe faţa pămêntuluĭ noĭ suntem singurul popor, care a ştiut să facă din o parte mare a ţiganilor oamenĭ cum se cade, singura ţară, în care ţiganiĭ ară, seamĕnă şi seceră.

Dar' aceştĭ ţiganĭ tot ţiganĭ aŭ remas.

Pen u-ce?

Pentru-că nu se amestecă cu noĭ în sânge.

E peste putinţă, ca două popoare să ajungă a fi cu vremea un singur popor_ fără ca ele să se încuscrească şi ast-fel să producă o generaţie de oamenĭ maĭ asemĕnaţĭ între dênşiĭ.

Eĭ, bine! Ovreiĭ nu se încuscresc cu nimenĭ. Credinţele şi tradiţiunile lor esclud orĭ-ce amestec de sânge cu alte popoare.

Şi dacă ne dăm bine seamă, aflăm că această isolare are motive poate chiar fisiologice.

Cel puţin în Europa nu este un singur popor, cu care Ovreiĭ ar puté produce generaţiunĭ trainice. În dată ce se încuscresc cu alţiĭ, Ovreiĭ, atât de productivĭ şi de trainicĭ, produc îndeobşte urmaşĭ lipsiţĭ de trăinicie.

Orĭ cine poate constata, că familiile Ovreilor botezaţĭ şi în deobşte familiile, produse din amestecul cu sânge Ovreiesc, numaĭ foarte arare-orĭ produc patru generaţiunĭ, ci se stîrpesc cu a treia generaţie, care e stearpă. Aceasta poate în virtutea deplasăriĭ, fiind-că sunt puţinĭ între mulţĭ.

De sine se înţelege, că oameniĭ produşĭ dintr'un asemenea amestec, trebue să fie inteligenţĭ, poate chiar genialĭ, în deobşte individualităţĭ bogate şi pronunţate, dar' lipsite de trăinicie.

E decĭ pe deplin legitimă aversiunea Ovreilor contra încuscrireĭ cu alte popoare; tot atât de legitimă e însă şi dorinţa noastră de a depărta din mijlocul nostru pe nişte oamenĭ, care nu vor să se amestece cu noĭ.

Speranţa noastră de a stabilì armonia socială prin succesiva românisare a streinilor din ţară e întemeiată pe putinţa încuscrireĭ cu aceştĭ streinĭ: faţă cu Ovreiĭ această putinţă lipseşte cu desĕvêrşire. În veciĭ vecilor eĭ vor rĕmâné în mijlocul nostru un element strein, care ne turbură armonia socială.

Nu-ĭ vorbă! Îĭ privim ca pe o nevoie fatală, de care nu putem scăpà.

Suntem gata de a-ĭ suferì în mijlocul nostru. Nu ne facem însă ilusiunĭ deşerte şi, înainte de a ne fi organisat, nu le putem da o prea mare înrîurire în viaţa noastră.

IX.

Puterile europene, — afară, se înţelege, de Rusia, — cer ca şi noĭ să procedăm faţă cu Ovreiĭ, cum aŭ procedat ele. Oameniĭ din ţĕrile luminilor ar trebuì însă să ţie seamă, că la noĭ cestiunea nu e pusă ast-fel, cum era în alte ţĕrĭ.

Înainte de toate noĭ avem maĭ mulţĭ Ovreĭ decât alte popoare şi aceştĭ Ovreĭ sunt o amestecătură de Ovreĭ spaniolĭ, nemţeştĭ, polonejĭ şi ruseştĭ, adecă un adevĕrat bocluc social.

Apoĭ — stadiul de desvoltare economică, morală şi politică, în care ne aflam noĭ, e foarte deosebit de acela, în care se aflaŭ alte popoare, când aŭ acordat Ovreilor drepturile politice şi civile.

Ast-fel alte popoare se luptaŭ cu un maĭ mare capital de puterĭ în protiva unuĭ vrajmaş maĭ slab şi maĭ puţin primejdios.

Dacă poporul român nu va gospodărì cu micul sĕŭ capital de puterĭ viĭ, ci, încrezut peste mĕsură, va primì lupta cu Ovreiĭ, el încetul cu încetul va trebuì să se stingă.

În România lupta cu nevoile vieţiĭ de toate zilele şi cu elementele streine din ţară consumă atât de multe puterĭ, încât abia ne maĭ rĕmâne un mic prisos pentru desvoltarea noastră. Acest mic prisos, din care tragem toată nădejdea viitoareĭ noastre propăşirĭ, nu-l maĭ putem jertvi în luptă cu un noŭ element strein. În stadiul de închegare socială, în care ne aflăm astă-zĭ, nu putem susţiné lupta contra Ovreilor, şi cată vreme nevoile de toate zilele nu se vor fi înlăturat şi armonia socială nu se va fi stabilit, cată vreme nu vom fi agonisit destule puterĭ, nu putem primì lupta dreaptă cu Ovreiĭ fără de a comite un act de sinucidere.

Tocmaĭ astă-zĭ, când urmăm a aşeza temeliile desvoltăriĭ noastre naţionale, nu putem da Ovreilor dreptul de a înrîurì asupra legislaţieĭ, asupra mişcăriĭ literare, asupra cultureĭ estetice şi în deobşte asupra vieţiĭ noastre morale şi intelectuale. După ce ne vom fi aşezat cu desĕvêrşire şi vom fi pornit în desvoltarea noastră pe căĭ hotărîte, vom puté să ne înţelegem; de o camdată însă avem atât de mult de lucru, încât niciĭ nu ne rĕmâne timp să maĭ stăm de vorbă şi cu dênşiĭ.

Chiar şi acum, pe când n'aŭ nicĭ drepturĭ politice, nicĭ toate drepturile civile, zăpăceala, în care ne aflăm, ne-a pus la discreţia lor: ce s'ar alege de noĭ, dacă le-am acorda toate drepturile?

X.

Cele maĭ multe din greutăţile, cu care se luptă statul român în viaţa sa de toate zilele, sunt isvorîte din lipsa de potrivire între numĕrul populaţiuneĭ şi stadiul de desvoltare socială, în vederea căruia s'a orgnisat ţara.

Organisaţia e prea scumpă, fiind-că sunt prea puţinĭ oamenĭ, care poartă cheltuielile eĭ. Sunt în ţară atâte şi atâte ministeriĭ, tribunale, prefecturĭ, subprefecturĭ, comune, etc. etc. Din punctul de vedere al întindereĭ teritoriale toate aceste sunt maĭ mult orĭ maĭ puţin potrivite. Privite însă din punctul de vedere la numĕruluĭ populaţiuneĭ şi al totalităţiĭ afacerilor, aşezămintele sunt prea multe şi foarte adese-orĭ funcţionariĭ n'aŭ de lucru. Ast-fel nu numaĭ sarcinele sunt prea marĭ, ci din ele se acopĕr totodată cheltuielĭ în mare parte zadarnice. Cu toate aceste nu putem scădé nicĭ numĕrul aşezămintelor, nicĭ statul funcţionarilor, fără ca jignim funcţionarea regulată a serviciilor publice şi fără ca să impunem cetăţenilor cu pricinĭ sarcinĭ maĭ marĭ decât până acum. Organisaţiunea, după ce-am introdus-o

odată, trebue să fie întreagă, căcĭ în dată ce o am ciuntì, am produce o confusiune în funcţionarea eĭ.

Tot din causa lipseĭ de populaţiune viaţa comunală, astfel precum e organistă, nu se poate desvolta. Satele îndeobşte sunt prea micĭ spre a puté purta cheltuielile administrative; eară împreunând maĭ multe sate în o comună, nu numaĭ facem ca administraţia să fie anevoioasă, ci sporim tot odată şi cheltuielile membrilor comuneĭ aşezaţĭ la locurile maĭ depărtate. Aceste greutăţĭ împedecă pe ceĭ maĭ mulţĭ dintre oamenĭ a lua parte la viaţa comunală şi judiţiană.

Desvoltarea, în sfirşit, e jignită în toate privinţele prin această nepotrivire între organisaţie şi populaţie. Ceĭ maĭ mulţĭ oamenĭ nu-şĭ trimit copiĭ la scoală, fiind-că orĭ scoala e prea depărtată, orĭ comuna nu poate întreţiné o scoală destul de bună. De asemenea întreţinerea căilor de comunicaţie şi a zidirilor publice, controlarea funcţionarilor publicĭ prin cetăţeniĭ administraţĭ şi în deobşte participarea la viaţa publică, aşa cum se prevede în organisaţia noastră, presupune o populaţie cu mult maĭ îndesată decât cea din România.

Se înţelege că, în proporţiunea, în care s'ar sporì, populaţiunea s'ar desvolta în toate privinţele şi aşa am ajunge la stadiul de desvoltare prevĕzut în organisaţia noastră.

Fără sporirea populaţiuneĭ nicĭ o dată nu vom puté ajunge la acest stadiŭ, fiind-că orĭ-ce stadiŭ de desvoltare presupune, ca un corelat, o anumită desime o populaţiuneĭ.

Ştim însă prea bine, că peste tot poluţaţia din România nu se sporeşte decât în proporţiunĭ foarte micĭ, cam 1 % pe an, ba pe alocurea chiar scade cu câte 1—2 %.

Foarte fireşte una dintre cele maĭ de căpetenie cause ale acesteĭ miseriĭ în mişcarea populaţiuneĭ e tocmaĭ organisaţia noastră.

O altă causă nu maĭ puţin de căpetenie e însă înrîurirea şi chiar numaĭ presenţa Ovreilor pe pământul românesc.

IX.

Legea mişcării populaţiunei e aceasta: sunt pe o anumită bucată de pământ totdeauna atâţi oameni, câţi pot trăi. Resboaele, ciuma, holera şi alte boale epidemice nu produc o scădere statornică în populaţiune; numai şi numai înmulţirea peste mesură a trebuinţelor face ca să moară mai mulţi oameni decât se nasc, şi ca cei născuţi să n'aibă parte de zile multe. Fie oamenii frumoşi şi teferi, ori fie în partea lor cea mare nişte stirpituri, ei se sporesc când aŭ din ce trăi.

Într'un cuvênt, e legea pe care o găsim în toată natura, nu numai la vietăţi, ci şi la erburi.

E însă un lucru ştiut, că vietăţile aşa zise de rasă stabilită sunt mai spornice şi mai bogate în putere şi că numai anumite rase se pot crucişa, fără ca noua generaţie să-şi piarză trăinicia. Aşa sunt rase de cai, de vite ori de câni, care, crucişându-se între dênsele, nu pot produce decât individe stirpite ori lipsite de trăinicie.

E un lucru de asemenea ştiut, că sĕmênţa amestecată nu rĕsare şi nu creşte atât de bine ca ceea curată. Sunt numai anumite plante, care pot fi sĕmĕnate împreună fără ca să se jignească în desvoltare. Pădurea alcătuită din acela-şi fel de copaci creşte mai bine decât cea amestecată, şi în deosebi stejarul stirpeşte cu vremea toţi copacii de dimpregiurul sĕŭ.

E, în sfirşit, lucru ştiut, că atât vietăţile, cât şi erburile se desvoltă mai bine, dacă sunt ţinute în bună orânduială. Nu numai vietăţile domestice, ale căror trebuinţe le cunoaştem destul de bine, daŭ un sporiŭ mai bun dacă le îngrijim, ci chiar şi erburile cresc mai bine, dacă sunt aşezate cu bună rênduială.

Toate aceste sunt lucruri, ale căror cause le cunoaştem şi le putem numì la un loc: economia firească în hrănire şi buna rênduială în vieţuire.

Aceste sunt cele maĭ de căpetenie două lucrurĭ, care ne lipsesc şi pentru aceea populaţiunea nu se poate sporì.

Nimic însă maĭ mult decât înrîurirea Ovreilor nu turbură economia firească şi buna rênduială în viaţa noastră.

După observaţiile statistice făcute în deosebitele părţĭ ale Românieĭ, la munte, unde e curat românească, populaţia se sporeşte cu 1 %—1 ½ % pe an. În districtele, ce sunt aşezate de a lungul Dunăreĭ, pe unde populaţia e amestecată maĭ ales cu Bulgarĭ, ea scade cam cu 0.5 %. In Basarabia scade chiar cu un întreg procent; eară în Moldova, unde la 3 Românĭ cade un Ovreŭ, populaţia, peste tot stagnează; în deosebĭ însă populaţia românească scade câte cu 2 până la 8 % pe an.

Sunt soiurĭ de vietăţĭ, care nu pot trăì decât din sângele altor vietăţĭ şi sunt soiurĭ de plante care nu pot trăì decât din sucurile altor plante; tocmaĭ ast-fel sunt Ovreiĭ un soiŭ de oamenĭ, care nu pot trăì decât din rodul munceĭ altor popoare.

Pentru aceea n'aŭ patria lor deosebită şi pentru aceea sunt rĕspândiţĭ pe toată faţa pămêntuluĭ.

Precum edera se agaţă de copac, aşa se alipesc Ovreiĭ de alte popoare; precum iasca creşte pe arborele bolnav, aşa caută Ovreul societăţile corupte; precum pĕduchele se hrăneşte pe trupul omuluĭ neîngrijit, aşa Ovreul se adăposteşte în mijlocul oamenilor lipsiţĭ de bună rênduială socială.

Din ce trăieşte, din ce se hrăneşte, din ce se îmbogăţeşte Ovreul?

Din munca productivă a sa?

Nu! El se face organ al satisfaceriĭ trebuinţelor şi câştigă atât dela consumător, cât şi dela producător.

Cu cât se consumă maĭ mult, cu atât maĭ multe trebĭ face Ovreul şi cu atât maĭ mult câştigă. Sporirea peste mĕsura cuvenită a trebuinţelor e cel maĭ de căpĕtenie interes şi prin urmare cea maĭ de căpĕtenie funcţiune a luĭ.

Încărcat cu fel de fel de lucrurĭ folositoare şi nefolositoare, bune şi rele, Ovreul strebate prin toate păturile societăţiĭ, purtând pe frunte devisa „bun şi eftin.“ Dacă lucrurile sunt cunoscute, el îndeamnă pe oamenĭ să cumpere şi să consume din ele maĭ mult decât de obiceiŭ; eară dacă sunt necunoscute, el le recomandă ca lucrurĭ minunate şi îndeamnă pe oamenĭ să se deprinză cu ele.

Dacă ne vom da seamă despre trebuinţele unuĭ sat isolat şi vom pune un singur Ovreŭ în mijlocul luĭ, ne vom încredinţa că peste câţĭ-va anĭ suma de trebuinţe a aceluia-şĭ sat se va fi sporit cu 20—40%. În zece anĭ oameniĭ se vor fi deprins cu o mulţime de lucrurĭ de nimic.

Ast-fel trebuinţele societăţiĭ române în timp de cel mult 25 anĭ s'aŭ sporit cu cel puţin 100%.

Negreşit sporirea trebuinţelor ar fi un fel de progres, care ne împinge la sporirea producţiuneĭ. Nu trebue însă să trecem cu vederea, că trebuinţele sporite în urma înrîuririĭ ovreieştĭ sunt cu desevîrşire numaĭ trebuinţe de lucs, trebuinţe streine de firea noastră şi chiar trebuinţe demoralisătoare.

În acest chip, turburând economia şi buna orênduială în viaţa noastră şi trăind din rodul munceĭ noastre, Ovreiĭ jignesc, ba chiar pe alocurea fac peste putinţă sporirea populaţieĭ române din ţară, în vreme ce eĭ înşi-şĭ se sporesc în proporţiunĭ înspăimêntătoare.

VII.

Ni se propune cu toate aceste să maĭ dăm Ovreilor voie de a se aşeza prin satele noastre, ba chiar să le acordăm dreptul de a-şĭ cumpĕra moşiĭ.

Atât ar maĭ trebui!

Atuncĭ, când s'aŭ împroprietărit ţĕraniĭ, bărbaţiĭ noştri de

stat n'aŭ voit să înţeleagă două lucrurĭ: că populaţiunea era prea puţină şi că stadiul de desvoltare economică nu era destul de înaintat pentru împroprietărirea, în condiţiunile, în care s'a făcut.

Li s'a dat familiilor de ţĕranĭ câte o porţiune de pămênt cam atât de mare ca în ţĕrile apusene. Dar' în vreme-ce familiile de plugarĭ din ţĕrile apusene, în stadiul lor de desvoltare economică, pot trăi din această porţiune de pămênt, familiile de ţĕranĭ dela noĭ nu pot trăi.

Pe timpul împroprietăririreĭ prăsirea de vite covîrşea în gospodăria ţĕranilor noştri plugăria. Se ştie însă, că prăsirea de vite cere muncă puţină, dar' pămênt mult. Pe când eraŭ clăcaşĭ, ţĕraniĭ românĭ îşĭ păşteaŭ turma pe moşia boieruluĭ; îndată însă ce aŭ fost împroprietăriţĭ, aŭ remas cu vitele fără de păşune.

Se înţelege, ţĕranul împroprietărit ar fi trebuit să se apuce acum maĭ cu dinadins de plugărie: această transiţie economică nu se face însă în treĭ anĭ orĭ în zece, nicĭ prin legĭ votate de corpurile legiuitoare.

În vîrtutea stadiuluĭ de desvoltare, în care se afla şi tot se maĭ află, ţĕranul împroprietărit a remas dar într'un raport de supunere economică faţă cu proprietarul mare. Orĭ el e silit să muncească pe moşia proprietaruluĭ, pentru-ca în resplata munceĭ acesta să-ĭ dee voie de a-şĭ paşte vitele şi oile pe moşie şi de ale aduna nutreţ pentru iarnă; orĭ îĭ remâne prea puţin pămênt arător spre a se puté hrăni ca om neatîrnat de nimenĭ.

Dacă tot-deauna proprietarul ar exploata însu-şĭ moşia, soarta ţĕranuluĭ n'ar fi tocmaĭ rea, de oare-ce nicĭ un gospodar cu minte nu va ruina pe oameniĭ, dela care atîrnă valoarea proprietăţiĭ sale: partea cu desevîrşire mare a moşiilor sunt însă exploatate de către arendaşiĭ, care nu aŭ nicĭ un interes

de a cruța oamenii și pământul, ci caută să tragă pe cât se poate de multe foloase din posesiunea lor vremelnică.

Relele urmate din aceasta le cunoaște tot Românul.

Mai e însă un rĕŭ tot atât de mare, despre care numai puținĭ și-aŭ dat seamă.

Fiind-că țĕraniĭ eraŭ prea puțini și porțiunile ce li s'aŭ dat eraŭ prea mici, aŭ remas prea multe proprietăți mari. Lasă că abia mai remân în țară plugari, care să nu fie siliți a munci pe pămêntul altora, dar' nici nu sunt destule brațe pentru exploatarea acestor proprietăți.

Pentru aceea țĕranul nostru e silit a munci mai mult decât se cuvine după nutremêntul sĕŭ, slăbește și piere vĕzênd cu ochii.

Ce se întêmplă, în sfirșit, cu sporul populațiunei de munte, cu așa numiții însurățeĭ?!

Legea prevede, ca să li se dee pămênturi din moșiile statului. Înțelepții legiuitori aŭ trecut însă cu vederea, că țĕranii nu se așează unde ne place nouĕ, ci unde le priiesc condițiunile climatice, economice și etnologice. Aŭ mai uitat apoi legiuitorii un alt lucru: că dacă voiaŭ să dee însurățeilor pămênturi din moșiile statului, nu se cuvenea să angajeze toate aceste moșii în budgetul normal.

Într'un cuvênt legea privitoare la însurăței este și remâne o literă moartă și proletarii se sporesc în proporția în care se sporește populația și în care țĕranii își vênd averea.

Să nu credem că din aceștĭ proletari vom lua un contingent de brațe pentru industrie. Câtă vreme exploatarea agricolă are trebuință de brațe, proletarii rĕmân proletari agricoli, adică hiloți în puterea cuvêntului, felahi!

Vĕ inchipuiți acum un boier Ovreŭ incuibat în curtea intemeiată de vre unul dintre frații de arme ai lui Mihai ori ai lui Stefan.

El şade deocamdată ţeapĕn în scaunul boieresc; feciorii iĭ es la vênătoare şi se sburdă prin sat; vătavul luĭ imparte porunci şi adună comorĭ; clienţiĭ luĭ vênd sătenilor rachiŭ şi marfă mărunţişurĭ, împrumută parale, staŭ la sfat şi hotăresc trebile satuluĭ, ale scoaleĭ, ba chiar ale biseriiĭ, căcĭ, într'un stat civilisat ca al nostru, şi ea atârnă de comună.

Ce fac în vremea aceasta aceĭ bieţĭ românĭ, aĭ căror strĕbunĭ aŭ îngrăşat cu sângele lor pământul stăpânit de Ovreŭ? ce fac aceştĭ bieţĭ plugarĭ, ce prin munca lor sporesc comorile stĕpânuluĭ şi iĭ nutresc desfrînările? ce facem noĭ, aceştia care ne hrănim cu plăcutele gândirĭ liberale şi naţionale?! ce se alege de viitorul la care visăm!?

Şi astă-zĭ, îndustul e şi astă-zĭ românul stĕpânit de Ovreŭ!

E însă cu putinţă să între în capul nostru gândirea nebunească de a vedé cum, chiar în vîrtutea legilor croite de noĭ înşi-ne, Românul ajunge a fi hilot al Ovreuluĭ!?

XIII.

De mult încă Ovreiĭ rîvnesc la proprietatea pământurilor din România.

Sunt roditoare aceste pământurĭ, şi oameniĭ, carĭ le muncesc, sunt răbdătorĭ şi supuşĭ.

Mulţumită lipseĭ noastre de cumpĕt gospodăresc, cele maĭ multe din moşiile rĕmase dela părinţiĭ noştri sunt ca şi vêndute, şi nu rĕmâne decât să dăm Ovreilor dreptul de a se declara de proprietarĭ legiuiţĭ aĭ lor.

N'a trecut încă anul, decând un „mare şi eminent“ bărbat politic din România, un Român, ba chiar un „fiiŭ al poporuluĭ“ îşĭ da silinţă să dovedească lumiĭ adunate la Atheneŭ,

că nu vom puté scăpa din strîmtorarea noastră financiară decât dacă vom schimba capitalul de domeniĭ cu alte capitale maĭ mult orĭ maĭ puţin industriale, dacă vom face o conversiune a datoriilor publice, adică, în vorbă curat românească, dacă vom vinde moşiile pe hârtiĭ — „al pari."

Cine să le cumpere?

Aceia, carĭ aŭ hârtiĭ.

Nu a trecut încă un an de zile decând guvernul a crezut de cuviinţă a pune în circulaţie „bilete hipotecare."

Aceste bilete circulează astă-zĭ cu agio.

Pentru-ce?

Maĭ ales pentru-că cu asemenea bilete se pot cumpĕra moşiĭ de ale statuluĭ.

Tocmaĭ se urmează negoţierile pentru rescumpĕrarea căilor ferate române.

E vorba de un mare succes patriotic.

Prea bine! Să fie succes; dar toate aceste evoluţiunĭ financiare aŭ un singur înţeles: folosindu-se de Ovreĭ şi de incapacitatea, — să zicem numaĭ de incapacitatea — bărbaţilor noştri politicĭ, Germania voieşte să câştige un drept de stĕpânire asupra pământuluĭ Românesc.

Direcţia firească, *) în care prisosul de populaţie al Germanieĭ ar trebuì să se rĕspândească, e valea Dunăreĭ. Decând o parte a teritoriuluĭ Carpaţilor a căzut sub stĕpânirea Habsburgilor, Nemţiĭ mereŭ se varsă pe valea Dunăreĭ în jos, încât astă-zĭ se află ca pete maĭ marĭ orĭ maĭ micĭ printre Dunărea şi Laita, printre Dunărea şi Tisa, în Banatul Timişoriĭ, în ţinutul Crişurilor, ba chiar în Ardeal (afară de Saşĭ, aşa numiţiĭ Şvabĭ veniţĭ de curênd) şi în Bucovina.

---

*) Zic oameniĭ de autoritate din Germania.

La Orşova şi la Mamorniţa sunt însă două puncte, peste care aceştĭ coloniştĭ nu aŭ putut încă trece. Nemţiĭ numesc acest curent „Der Drang nach Osten,“ pornirea spre Orient: la hotarele pămêntuluĭ Romănesc această pornire se înfundă.

Capitalele angajate în România sunt menite a fi puterea desfundătoare.

E în această ţară un mare gol în populaţiune şi lucrul firesc e, ca popoarele de dimprejur să aibă tendenţa de a umplé cu prisosul lor acest gol; chiar maĭ firească e însă tendenţa noastră de a-l umplé înşi-ne din sporiul populaţiuneĭ române, şi pentru aceea nu am dat până acum nimenuĭ dreptul de a pune coloniĭ streine pe pămêntul nostru.

Ovreiĭ aŭ un mare interes de a face, ca România să acorde acest drept — în deosebĭ pentru coloniĭ germane.

E în ţară un prisos de pămênturĭ şi în deosebĭ un foarte mare prisos de proprietăţĭ marĭ. În aceia-şĭ vreme e mare lipsa de capital de banĭ, de capital de braţe şi de capital intelectual. În sfîrşit, greutăţile transportuluĭ sunt în deobşte marĭ. După toate aceste, ţiind seamă de productivitatea pămêntuluĭ, valoarea reală a moşiilor e foarte mică. Şi chiar maĭ mic e preţul lor curent, de oare-ce nu numaĭ a roape toate moşiile statuluĭ, ci totodată şi foarte multe din moşiile boierilor sunt oare-cum scoase la mezat.

Daţĭ acum Ovreuluĭ dreptul de a cumpăra această marfă eftină şi peste câţĭ-va anĭ nu veţĭ maĭ fi în stare să-ĭ tăgăduiţĭ dreptul de a-şĭ aduce din Germania muncitorĭ bunĭ şi inteligenţĭ, care vor urca valoarea pămêntuluĭ şi vor spori capitalul băgat în el ast-fel, că moşia cumpărată acum cu 200,000 leĭ noĭ peste câţĭ-va anĭ, după ce se vor fi înlăturat împregiurările, cari o depreciază, se va vinde cu 500,000 şi chiar maĭ scump.

E un mare folos acesta pentru ţară! — Da! fără indoială; dar' e o lovitură de moarte pentru poporul românesc. Şi par'că din punctul de vedere al nostru e maĭ bine, ca pe acest pământ să se adăpostească pe icĭ pe colo câte un român de o camdată sărac, decât ca numaĭ decât să vedem redicându-se printre colibele hiloţilor românĭ palate de oamenĭ bogaţĭ.

Cât pentru Nemţĭ, ĭĭ primim bucuros în mijlocul nostru, de oare-ce sunt un element, care ne aduce o cultură adevĕrată, eară nu coruptă ca aceea a Ovreilor; ĭĭ primim însă în locul Ovreilor, nu împreună cu dênşiĭ. Dacă astă-zĭ Nemţiĭ sunt întîmpinaţĭ la noĭ cu oare-care răceală, causa e numaĭ fiind-că ĭĭ ştim ca pe nişte susţiitorĭ aĭ Ovreilor.

Dar', cu toate aceste, coloniile germane nu le primim bucuros. Nu ne pare de loc adevĕrat, că pornirea Germanilor spre Orient e firească. Pe cât ştim, toate popoarele, ba chiar toate vietăţile din preajma Europeĭ aŭ tendenţa de a migra — nu spre Orient şi Nord, — ci spre Occident şi Sud. Chinejiĭ sunt aceia, carĭ încep să migreze spre Orient şi Ovreiĭ, ce par a face în migrarea lor ocolul pământuluĭ.

Toate vietăţile şi toate popoarele europene migrate spre Orient încetul cu încetul degenerează. Ast-fel şi coloniile germane ce s'ar aşeza pe pământul românesc, în loc de a fi în ţara noastră un element de cultură, ar cădé şi ar spori numaĭ greutăţile vieţiĭ noastre publice.

Direcţia firească a migraţiuneĭ popoarelor apusene e spre Africa şi maĭ ales spre America, unde le merge bine.

Motive politice, economice şi motive de apropiare aŭ abătut pe o parte din emigraţiunea germană spre Orient şi autorităţile germane n'aŭ decât să se încredinţeze, dacă Şvabiĭ din ţara Ungurească, din Banatul Timişoriĭ, din Ardeal şi din Bucovina, dacă îndeobşte coloniile germane din Orient sunt orĭ nu sunt

degenerate. Nu maĭ vorbim de Saşiĭ din Ardeal, care, în ciuda privilegiilor de care s'aŭ bucurat, se sting vĕzênd cu ochiĭ şi îşĭ lasă satele Romanilor „sĕlbaticĭ“ năvăliţĭ de prin înfundăturile Carpaţilor; întrebăm numaĭ, ce s'a ales de coloniile şvăbeştĭ din Ardeal şi dacă populaţia şvăbească din ţara Ungurească şi din Banat se sporeşte, orĭ scade.

Nicĭ noĭ, nicĭ Germaniĭ nu ar trage folos din realisarea uneĭ asemenea ideĭ de colonisare: singuriĭ, care s'ar folosi, ar fi Ovreiĭ cu capitalele lor înzecite.

Dar', în sfirşit, ce ne pasă, dacă adevĕrul e acesta orĭ altul; aceia, pe cari el îĭ priveşte, să se lămurească înşi-şĭ asupra luĭ.

S'a zis de multe orĭ, că România e ţara improbabilităţilor şi că la Românĭ toate sunt cu putinţă.

E însă un lucru, care chiar nicĭ în România nu e cu putinţă, fiind-că el ar fi în protiva tradiţiunilor ţĕriĭ: părinţiĭ, buniĭ şi strĕbuniĭ noştri chiar nicĭ Sultanuluĭ nu i-aŭ dat dreptul de a stĕpâni pământ românesc, şi aceştĭ bĕtrânĭ ştiaŭ ce fac.

XIV.

Pun la acest loc în vederea cetitoruluĭ două hrisoave Domneştĭ, luate din cartea D-luĭ Cesar Boliac intitulată, „Mănăstirile din România“ şi publicată la anul 1862. Din parte-mĭ nu adaug nicĭ un cuvênt la ceea ce aŭ zis înţelepţiĭ şi de popor iubitoriĭ noştri bĕtrânĭ, ci las ca hrisoavele să-şĭ facă însele impresia bine-cuvêntată:

1639.

În numele Tatăluĭ şi al Fiuluĭ şi al Sfîntuluĭ Duh amin.

Noĭ Iω Mateiŭ Băsarab cu darul luĭ Dumnezeŭ Domnitor şi biruitor a toată ţara Romănească, încă şi unor părţĭ de peste munte a Almaşiuluĭ şi Făgăraşuluĭ Domn iprocĭ, tuturor dimpreună, aşijderea şi fie-căruia câte unul deosebĭ, cărora se cade a şti şi a înţelege de acest lucru, locuitorilor ţěreĭ noastre Romănescĭ dintre amêndouě rêndurile, aşa duhovnicilor ca şi mirenilor, prea luminaţilor Domnĭ, prea sfinţilor Mitropoliţĭ, de Dumnezeŭ iubiţilor Episcopĭ, prea cinstiţilor Arhimandriţĭ, cinstiţilor igumenĭ, cu bună mândrie Protopopĭ şi preoţĭ şi diaconĭ şi a tot cinul bisericesc, aşijderea celor de bună rudă boierĭ marĭ, cinstiţĭ şi socotiţĭ sfetnicĭ, dregătorĭ, judecătorĭ şi a toată mesererea tocmitorĭ aĭ ţěreĭ şi tuturor boierilor marĭ şi micĭ aĭ ţěreĭ noastre, iubiţilor credincioşilor noştri ceştĭ de acum carĭ sunteţĭ de faţă şi carĭ vor fi după aceea în veac, pentru că după abiceiul ce s'aŭ înrăděcinat în toată lumea cu voia şi cu învěţătura Domnuluĭ nostru Isus Christos de rêndul sfintelor Monastirĭ, fostu-s'aŭ întărit şi aicĭ în ţara noastră de în zilele vechĭ, şi de în descălecata ţěreĭ obiceiŭ ca acela, facem ştire cu acest hrisov al nostru a zidì buniĭ şi de Dumnezeŭ iubitoriĭ creştinĭ, Domniĭ şi Mitropoliţiĭ, Episcopiĭ, boieriĭ şi fie-cine de împuterniciĭ locuitoriĭ ţěreĭ, case Dumnezeescĭ, sfinte Mănăstirĭ, aşa prin munţĭ, prin pădurĭ ca şi prin oraşe întru mulţimea slaveĭ numeluĭ luĭ Dumnezeŭ şi întru lauda preacurateĭ şi a tuturor sfinţilor luĭ Dumnezeŭ, şi întru *locuinţa* şi *hrana* acelor carĭ după cuvêntul sfinteĭ Evangeliĭ lumea şi ale lumeĭ toate aŭ lăsat şi aŭ mers după Dumnezeŭ, şi întru vecînica pomană a lor şi ertăciunea pěcatelor şi întru *cinstea ţěreĭ*, şi ale întărì cu moşiĭ şi cu averĭ clătitoare şi neclătitoare, carĭ obiceiurĭ şi s'aŭ păzit până în aceştĭ anĭ şi vremĭ de acum maĭ de pe urmă când se întêmplă de stătură a fi Mitropoliţĭ şi Domnitorĭ ţěreĭ oamenĭ străinĭ nouă, *nu cu legea sfîntă ci cu neamul, cu limba*, şi *cu năravurile cele rele*, adică Grecĭ; carĭ după ce nu se îndurară nicĭ se leneviră în viaţa biruinţilor a ismenì şi *a pune jos obiceiurile cele bune bětrâne ale ţěreĭ, pentru care stricăciune a obiceiurilor curênd le fu a aduce şi ţara la risipire desěvêrşită şi la pustiire, şi pe dênsa pustiind-o, nu se ruşinară, nicĭ se temură a atinge năravul lor cel rěŭ şi de sfintele Mănăstirĭ Domnescĭ ale ţěreĭ*, ci îndrăzniră a călca obiceiurile Mănăstirilor, şi pravilele ctitorilor

Domnilor, bĕtrânĭ, ce aŭ fost legiuit eĭ de sfintele Mănăstirile lor, a le pune jos şi a intra în blestemele lor, şi spurcându-şĭ mânile lor cu orbitoarea mită, subt hicleană taină, începură a vinde şi cărciumărì sfintele Mănăstirĭ ale ţĕreĭ şi lavrele Domnescĭ ale supune metoaşe dajnice altor Mănăstirĭ de prin ţura Grecească şi dela St. Agura, făcându-le hrisoave de închinăciune fără de ştirea sfatuluĭ şi fără de voia soboruluĭ şi a nimuluĭ din locuitoriĭ ţĕreĭ, ca să le biruiască şi să le moştenească în veac; de care lucru bine venise vremea cuvĕntuluĭ luĭ David sfînt Prooroc şi împĕrat a-l zicere şi noĭ cu puţinel numaĭ schimbându-l: *„Doamne veniră străiniĭ în moşia „noastră şi-şĭ spurcară mânile lor cu mite, şi îndrăsniră a vinde, „şi a cărciumărì sfintele tale şi a gonì pe moşneniĭ, şi în trudele şi „ostenelele lor a băgà pe străiniĭ, fum de ruşine şi de imputăciune „vecinilor nostri;“* ci milostivul Dumnezeŭ nu de tot şi până în sfîrşit ne prididea străinĭ ca aceia, nicĭ aŭ trecut rugăciunile, lacrămile, suspinile acelor părinţĭ duhovniceştĭ goniţĭ de străinĭ de prin locuinţele lor în silă fără dreptate, ci iară-şĭ întorcĕndu-şĭ mila cea mare Dumnezeească spre această săracă de ţară, şi pomenind milele luĭ cele de demult ce aŭ fost făcut cu neamul nostru Băsărăbesc, cu ceĭ Domnĭ moşneniĭ ţĕreĭ carĭ a multe Mănăstirĭ si bisericĭ fură ziditorĭ şi miluitorĭ, şi aceleaşĭ mile de demult vrînd a le înnoì iarăşĭ aceluiaşĭ neam Basarabesc spre gonirea din ţară a străinilor, şi spre adunarea moşnenilor ţĕreĭ, adusu-şĭ-aŭ aminte de noĭ carĭ suntem maĭ sus zişĭ Iω Mateiŭ Basarab şi ne aŭ adus din ţĕrĭ străine de unde eram goniţĭ de străinĭ şi bribeagĭ de rĕul lor, şi ne aleasă la domnia ţĕreĭ, şi ne ridică la scaunul moşilor noştri. Decĭ când ne aşezarăm cu mila sfinţieĭ sale a fi biruitor ţĕreĭ şi ţiitorĭ de steagul împĕrătesc, atuncĭ adunatu-s'aŭ tot soborul ţĕreĭ înaintea noastră şi duhovnicesc şi mirenesc, cariĭ plecând genuchele lor toţĭ înaintea noastră cu lacrămoasă strigare aŭ jeluit şi s'aŭ plâns în înaintea noastră de strîmbătatea ce aŭ răbdat dela străinĭ, nu numaĭ *aĭ-l-altă ţară* ci şi sfintele Mănăstirĭ cum scrie maĭ sus. Drept aceea, noĭ ce suntem maĭ sus zişĭ Iω Mateiŭ Basarab, din înaintea adunăreĭ a toată ţara cu sfatul şi cu voia a tot soborul, aşa am tocmit, cum acele sfinte lavre Domnescĭ, carĭ le aŭ închinat aceĭ Domnĭ şi Vlădicĭ străinĭ, pentru mită, fără voia şi fără de ştirea nimuluĭ, de le aŭ supus metoaşe dajnice altor Mănăstirĭ din ţara Grecească, din sfinta Agura, şi de pe aiurea, însă Mănăstirile anume: Tismana, Cozia, Argeşiul, Bistriţa, Govora, Dealul, Glavaciocul, Snagovul, Cotmeana, Valea, Rîncăciovul, Mislea, Bolintinul, Câmpu-Lung, Căldăruşanĭ, Brâncoveniĭ, Sadova, Ar-

nota, Gura-Motruluĭ, Potopul, Nucetul, Tinganul, acele toate să fie în pace de călugăriĭ străinĭ, cărora li s'aŭ fost dat pentru mitele lor, şi să aibă a trăì Mănăstirile într'acea slobozie ce aŭ avut maĭ de înainte pe acea pravilă şi tocmeală cum aŭ legiuit ziditoriĭ şi ctitoriĭ lor, şi să aibă a fi pe seama ţĕreĭ cum aŭ fost de veac, însă alegând afară acele Mănăstirĭ măcar Domnescĭ, măcar boierescĭ carĭ singurĭ ctitoriĭ le aŭ supus metoaşe cine unde aŭ vrut, acelea să fie supuse şi stătătoare călugărilor străinĭ însă după cum vor fi scris şi legiuit ctitoriĭ în cărţile lor de închinăciune pe acea tocmeală ne schimbată să trăească; eară Mănăstirile ce le aŭ coprins călugăriĭ străinĭ pe mită, să fie lipsiţĭ de dênsele, şi să aibă a locuì într'însele călugăriĭ ţĕreĭ, şi să aibă a li se lua şi cărţĭ, hrisoave şi orĭ-ce direse vor avea pe dênsele de la ceĭ Domnĭ şi Vlădicĭ străinĭ; eară de le vor şi ascunde, şi le ar scoate în înainte orĭ în ce vreme, nicĭ odinioară crezute, primite, nicĭ în seamă băgate de niminea să nu fie, ci încă luate dela mânile lor să fie, şi să se spargă ca nisce lucrurĭ fără dreptate, şi cu strîmbătatea miteĭ făcute în silă şi fără voia soboruluĭ ţĕreĭ; eară cine din Domnĭ, carĭ va alege Dumnezeŭ după petrecerea noastră, saŭ din Vlădicĭ, saŭ din Episcopĭ, saŭ din boierĭ şi puternicĭ, se va ispitì vre odinioară, pentru mită saŭ pentru rugăciunile şi alniciile călugărilor străinĭ, saŭ cu îndemnarea a cuĭ-va din străinĭ saŭ din ţară a primì acele cărţĭ saŭ hrisoave ascunse de dênşi ce se ar arĕta vre-o dată, şi acest hrisov al nostru care este cu sfatul, cu voia a tot soborul ţĕreĭ făcut, va călca şi în seamă nu 'l va băga şi va închina şi supune vre una din mănăstirile ţĕreĭ verĭ din acele ce aŭ fost vêndute şi cărciumărite de aceĭ străinĭ, verĭ din care n'aŭ fost, acela om, Domn fie, Mitropolit fie, Episcop fie, saŭ orĭ-ce boier mare va fi, orĭ străin, orĭ din ţară, acela om dimpreună cu îndemnătoriĭ luĭ, sa aibă a moşteni blestemul soboruluĭ, arhiereilor, igumenilor şi a toţĭ preoţiĭ ţĕreĭ, care blestem *'naintea noastră şi 'naintea* **adunăreĭ a toată ţara** în sfintele odăjdiĭ îmbrăcaţĭ şi cu fâcliĭ aprinse în mână înfricoşat şi groasnic făcutu'l-aŭ, şi blestemând stinsu-s'aŭ făcliile cum este legea blestemuluĭ, care blestem într'acest hrisov al nostru arĕtămu-'l şi noĭ, şi 'l punem în 'nainte, cum pe om c'acela carele va îndrăsnì a sparge această sobornicească legătură dimpreună cu îndemnătoriĭ luĭ să-l spargă Domnul Dumnezeŭ, să 'ĭ vià cursa care nu o ştie! şi vênătoarea ce 'ĭ aŭ ascuns să 'l cuprinză, şi într'acea cursă să cază, să 'ĭ fie curtea luĭ pustie, şi întru locaşul luĭ să n'aibă cine locuì, să se şteargă numele luĭ din cartea vieţeĭ, şi cu direpţiĭ să nu se scrie, să puie Dumnezeŭ pe pĕcătosul

asupra luĭ şi diavolul să stea d'a dreapta luĭ, când se va judeca să easă osândit, şi rugăciunea luĭ să fie întru pĕcat, şi să fie zilele luĭ puţine şi dregătoria luĭ să o iea altul; să fie feciorii luĭ rĕmaşĭ sĕracĭ şi muierea luĭ vĕduvă şi să fie goniţĭ din casa lor, datornicii să caute toate câte sunt ale lor, *să jăfuiească osteneala luĭ*, osfintitorĭ să n'aibă, nicĭ să fie cine-va a-l miluì, să fie feciorii luĭ de peire, într'un neam să se mături po-mana luĭ, să se pomenească strîmbătatea părinţilor înaintea luĭ Dumnezeŭ şi pĕcatul, mânia să nu se curĕţească, ce să fie înaintea luĭ Dumnezeŭ pururea, să cază de vrăşmaşii luĭ îndeşert, să gonească vrăjmaşul pe su-fletul luĭ şi să-l ajungă, şi să calce în pămênt viaţa luĭ, şi vestea luĭ în ţearină s'o puie, şi să se mături de pe pămênt pomana luĭ, şi la sfîrşe-nie să se iea cu păgânii, şi în ḑiua de înfricoşata judecată să nu vază slava luĭ Dumnezeŭ, şi foc şi spuză, şi vênt viforît să 'ĭ fie partea paha-ruluĭ luĭ împreună cu Iuda şi cu Arie; şi acestea să se întêmpleze luĭ a le nemerì în valea matceĭ focului cu de treĭ orĭ anatema a 318 sfinţĭ pă-rinţĭ dela soborul Nicheeĭ. Aşijderea cară-şĭ împrotivă cine va cinstì şi va păzì neclintită această sobornicească tocmeală dintr'acest hrisov al nostru, şi-l va maĭ întărì şi cu hrisovul luĭ, pe acela să-l auză Dumnezeŭ în zi de grijea luĭ, să-l sprijinească numele Dumnezeuluĭ luĭ Iacob, să-ĭ trămită ajutor dela sfîntul şi din Sion, să-ĭ folosească, să-l blagoslovească Domnul, şi să vază tot binele în toate zilele vieţeĭ luĭ, să-ĭ dea Dumnezeŭ zile lungĭ şi blagoslovenie în veacul veaculuĭ, să se lumineze timpuriŭ lumina luĭ, să-ĭ meargă înainte dreptatea luĭ şi slava luĭ Dumnezeŭ să-l cuprinză, să rĕsarĕ lumina luĭ la întuneric, şi întunericul luĭ să fie ca o amiază-zi, şi să fie Dumnezeul luĭ cu dênsul pururea, şi să se sature cum cugetă sufletul luĭ; acela la sĕvêrşenie după moarte să intre în bucuria Domnuluĭ Dumne-zeuluĭ sĕŭ, şi în veac să fie părtaşiŭ al bunĕtăţeĭ ca acelea care ochiŭ n'aŭ vĕzut, urechia n'aŭ auzit, şi la inima omuluĭ n'aŭ venit, carea aŭ gătit Dumnezeŭ celora ce iubesc pe dênsul, care Dumnezeŭ locuiesce în lumina cea ne apropiată, cela ce este blagoslovit în vecĭ amin; şi către maĭ mare credinţă a acestuĭ lucru sobornicesc mărturiĭ aducem într'acest hrisov al nostru cinstiţiĭ şi credincioşiĭ sveadniciĭ Domnieĭ noastre şi dre-gătoriĭ ţĕreĭ duhovnicescĭ şi mireaniĭ, chir părintele nostru Arhi-mitropoli-tul Vlădica Teofil al ţĕreĭ Românescĭ, chir Ignatie Episcopul sfinteĭ Episcopiĭ Rîmnicu, chir Stefan Episcopul sfinteĭ episcopiĭ Buzĕuluĭ, Pan Teodosie vel ban, Pan Hrizea vel dvor: Pan Grigorie vel log: Pan Radu vel vist: Pan Preda vel spat: Pan Buzinca vel Cluc: Pan Socol vel Stol: Pan Radu vel

com: Pan Vucină vel Pah: Pan Constantin vel Post și Is: singura zisa Domnieĭ mele, și eară-șĭ pentru acea tărie a credinţeĭ cu mâna noastră am iscălit și pecetia cea mare a ţĕreĭ noastre a o lega am preporuncit, și am scris eŭ Pîrvul Radulovicĭ. Dată în palatul nostru cel de căpetenie în cetatea de Dumnezeŭ păzită în Bucureștĭ. Luna (fără) 28 zile. Anul dela facerea lumeĭ 7147 eară dela mântuirea lumeĭ 1639 eară al Domnieĭ noastre al șeaptelea an.

Iω *Mateiŭ Voevod*	Pecetia Domnească există în original, fiind din cele atîrnate.	Cu mila luĭ Dumnezeŭ Domn.

1669 Decembre 9.

Cu mila luĭ Dumnezeŭ Iω. Radul Voevod și Domn ţĕreĭ Ungro-Vlahieĭ. Dă domnia mea această poruncă a domnieĭ mele, ca să fie de mare credinţă cinstiţilor Arhiereĭ, prea cuvioșilor Arhimandriţĭ, și igumenilor de pre la toate sfintele Mânăstirĭ și tutulor boierilor celor marĭ și al duoilea, și tutulor slujitorilor, popilor, diaconilor, și a tutulor ţĕranilor, câţĭ se află vieţuitorĭ în ţara Domnieĭ mele, ca să se știe că domnind Domnia mea până al patrulea an, și **miluind domnia mea** *pre oamenĭ streinĭ* pre Grecĭ, *cu boeriĭ și cu slujbe, eară eĭ începură a face și a adauga lucrurĭ și obiceiurĭ rele în ţara Domnieĭ mele, care lucrurĭ și obiceiurĭ Arhiereiĭ și tot sfatul Domnieĭ mele și toată ţara nu le-aŭ maĭ putut obicnui vĕdĕnd că sunt de mare pagubă ţĕreĭ*, pentru aceia Domnia mea am socotit de am strîns *toată ţara*, boieriĭ ceĭ marĭ și micĭ, roșiĭ și Mazîlĭ și toţĭ slujitoriĭ, de am sfătuit cu voea Domnieĭ mele pentru *atâta pustiire și sărăcie a ţĕreĭ*, de am căutat să se afle *de unde cad acele nevoĭ pre ţară*, de care lucru aflat'am Domnia mea și am adevĕrat din preună cu toată ţara cum *toate nevoile și sărăcia ţĕreĭ este de la Grecĭ streinĭ, care amestec Domniile și vînd ţara fără de milă*, și o *precupesc cu camete asuprite*, și dacă vin în ţară și *apuc la dregătoriĭ, eĭ nu socotesc să âmble după obiceiul ţĕreĭ*, ci *stric* toate lucrurile cele bune și *adaog legĭ rele* și asuprite și vîndĕrĭ întru boierimea ţĕreĭ, cari Dumnezeŭ nu poftesce, și încă și *alte slujbe*

le-aŭ mărit și le-aŭ rĕdicat foarte ca să-șĭ îmbogățească casele lor, și încă alte *multe obiceiurĭ rele aŭ arĕtat spre oamenii țĕreĭ, nesocotind pre nicĭ un om de țară; streinând oamenii țĕreĭ de către Domnia mea cu pisme și cu năpeștĭ, asuprind și săracĭ fără de milă*, și *arĕtând mare vrășmășie către toțĭ oamenii țĕreĭ*, maĭ vîrtos un Necula Sofialîu ce aŭ fost Clucer, și Balaș ce aŭ fost Paharnic, *boierindu-se cu mite*, și fiind mozvirĭ vindea în tot ceasul pre boierii țĕreĭ la Domnia mea cu pîră de cap precum li s'aŭ aflat pîrile lor fățișat și încă *țara o aŭ dat în jaf*; decĭ vĕdĕnd Domnia mea niște lucrurĭ ca acelea, socotit'am Domnia mea din preună cu tot sfatul țĕreĭ de am făcut Domnia mea legătură, și mare jurămĕnt, de am jurat Domnia mea țĕreĭ pre Sfânta Evangelie, cu mare afurisanie 'naintea cinstituluĭ și prea Sfințituluĭ părinteluĭ nostru al țĕreĭ, chiar Teodosie Mitropolitu, și din naintea părinteluĭ Serafim Episcopul de la Rîmnic, și a părinteluĭ Grigorie Episcopul de la Buzĕŭ, în Sfânta Mitropolie cea mare din scaunul Domnieĭ mele din Bucurescĭ, unde este hramul mare Împărat Sfânt Constantin Eleni, și după jurămĕnt cu tot sfatul țĕreĭ, *călcat'am Domnia mea acele obiceiurĭ rele*, și *le-am pus Domnia mea toate jos*, și *am scos pre* aceĭ Grecĭ *streinĭ din țară afară ca pre niște oamenĭ rĕĭ și nepriatinĭ aĭ țĕreĭ*, și am tocmit Domnia mea aste lucrurĭ bune, ca să fie de folos țĕreĭ și domnieĭ mele, ca și *cum cele legĭ și obiceiurĭ bune ce le-aŭ fost tocmit ceĭ Domnĭ bĕtrânĭ din nainte ce li se fericea azĭ viața lor și li se cunosc tocmelile lor, că aŭ fost de folos țĕreĭ*, și încă eară am maĭ socotit Domnia mea împreună cu tot sfatul țĕreĭ, Mânăstirile cele marĭ și cele micĭ, cari nu sunt închinate printr'alte părțĭ streine pre la alte mânăstirĭ, acela încă să aibă a-șĭ pune igumenĭ Românĭ după obiceiul și tocmeala lor, eară om strein Grec să nu fie volnic nimenilea a pune, nicĭ ale închina, ca să fie metoașe altor Mânăstirĭ, așijderea și la biserica Domnieĭ mele din curtea Domnească încă am tocmit Domnia mea să nu maĭ fie oamenĭ streinĭ călugărĭ Grecĭ, ci să fie popĭ mireanĭ românĭ precum aŭ fost și maĭ din nainte vreme, *pentru-că aceștĭ oamenĭ streinĭ* Grecĭ *n'aŭ fost nicĭ o dată țĕreĭ și Domnieĭ de folos, ci tot de pagubă și de stricăciune ca niște oamenĭ rĕĭ* și fără de frica luĭ Dumnezeŭ, ca și în zilele rĕposatuluĭ părinteluĭ Domnieĭ mele. Iω *Leon Stefan Voevod*, și atuncea Greciĭ eară *aŭ fost împresurat țara cu vînzĕrile și cu cametile ca* și acum până ce 'ĭ aŭ fost scos țara și părintele Domnieĭ mele cu mare ocară de aicĭ din țară ca pre niște oamenĭ rĕĭ, precum am

vĕzut Domnia mea şi cartea rĕposatuluĭ părinteluĭ Domnieĭ mele întărită cu mare blestem şi afurisanie. Aşijderea şi Domnia mea încă am înoit şi am întărit cu această carte a Domnieĭ mele, cu mare blestem şi legătură pre tocmeală şi aşedămînt ce scrie maĭ sus, şi după jurămênt pus'am Domnia mea şi blestem, cum de'mĭ voiŭ călca Domnia mea această legătură, şi jurămînt, acela blestem să fie tot asupra capuluĭ Domnieĭ mele, şi a caseĭ Domnieĭ mele, eară pre carele va dărui Domnul Dumnezeŭ a fi Domn în urma noastră ţĕreĭ Românescĭ, încă 'l rog cu numele luĭ Dumnezeŭ, să aibă a cinsti şi a înoi şi a întări această legătură, pre tocmeală cum scrie maĭ sus, eară cine va călca şi va sparge această legătură şi carte a Domnieĭ mele, acela să fie proclet şi blestemat de Vlădica Christos, şi afurisit de 318 părinţĭ ceĭ de la Nicheia, parte să aibă cu Iuda şi cu afurisitul Aria la un loc cu alalţĭ necredincioşĭ Ovreĭ, cari strigară asupra Domnuluĭ şi Mântuitoruluĭ nostru Isus Christos zicênd, luaţi-l! luaţi-l! şi răstigniţĭ pre El, sângele luĭ să fie asupra lor şi a feciorilor lor, întru netrecuţĭ vecĭ Amin, Amin, Amin. Eată martorĭ aşează Domnia mea: George marele Ban, Mareş marele Vornic, Radul marele Logofĕt; Şerban marele Spătar, Neagoe marele Clucer, Michaiŭ marele Postelnic, George marele Stolnic, Papa marele Comis, Stoica marele Pitar. Ispravnic Radul Năsturel vel-logofĕt. Şi am scris eŭ Dumitraşco logofĕtu în residenţa cetăţeĭ Bucureştĭ în anul dela zidirea lumeĭ (7177), eară dela întruparea fiuluĭ luĭ Dumnezeŭ 1669 Decembre 9 zile.

Io. Radul Voevod | Pecetia Domnească. |

XV.

A fi, orĭ a nu fi! asta e vorba cea mare.

Chiar cu „puţinele“ drepturĭ, de care se bucură, Ovreiĭ aŭ ştiut să se facă stĕpânĭ pe vistieria, pe moşia şi pe toată lucrarea noastră economică; chiar fără să aibă dreptul de a luà parte la viaţa publică, eĭ înriuresc asupra lucrăriĭ noastre, ne jignesc şi ne bagă în strîmtorare; chiar fără să-ĭ fi dat voie de a-şĭ cumpĕrà moşiĭ, de a locuì la ţară şi de a se amestecà

în trebile noastre comunale şi judeţene, eĭ se sporesc şi scad în acela-şĭ timp numĕrul românilor cu câte cel puţin 50,000 suflete pe an; chiar în împregiurările de astă-zĭ eĭ sunt o primejdie, pe care numaĭ neobosita muncă a maĭ multor generaţiunĭ va puté s'o înlăture: maĭ daţi-le şi drepturile, de care sunt lipsiţĭ; aveţĭ milă de dênşiĭ, căcĭ şi eĭ sunt oamenĭ; daţi-le moşia părintească şi speranţele nepoţilor voştri, daţi-le tot ce vi-a maĭ rĕmas, pentru-ca nu cum-va lumea să crează, că sunteţĭ un neam barbar.

Frica luĭ Dumnezeŭ şi iubirea de oamenĭ a străbunilor noştri a deschis Grecilor comorile ţĕriĭ; voĭ lăsaţĭ ca, pentru cinstea înaltelor principiĭ umanitariĭ, Ovreiĭ să iea pămêntul de subt picioarele voastre.

Greciĭ eraŭ creştinĭ şi neam înrudit cu noĭ, eraŭ puţinĭ şi se încuscreau cu noĭ: cu toate aceste eĭ aproape douĕ sute de anĭ ne-aŭ oprit în desvoltare. Fruntaşiĭ ţĕriĭ cutrieraŭ pribegĭ prin ţĕrile streine; Româniĭ cu inima bărbătească se risipeaŭ ca haiducĭ prin codri; capetele bine croite se îngropaŭ prin mănăstirĭ. Pentru aceea ziua, în care Fanarioţiĭ aŭ fost alungaţĭ din ţară, este o zi mare; eară oameniĭ, cari aŭ luat parte la alungarea lor, sunt bine-cuvêntaţĭ de noĭ, fiind-că eĭ aŭ pregătit viaţa, în care bĕtrâniĭ de astă-zĭ aŭ intrat cu nădejde de isbutire.

Călugăriĭ eraŭ preoţĭ aĭ noştri şi mănăstirile sfinte aşezăminte de bine-facere ale religieĭ noastre: în dată însă ce am vĕzut că ne sunt primejdioşĭ călugăriĭ şi că averile mănăstireştĭ ar puté să fie risipite în protiva intereselor poporuluĭ nostru, am alungat pe aceştĭ călugărĭ şi am pus mâna pe aceste averĭ. Forma, în care am făcut acest lucru, nu era bine aleasă; nimenĭ însă nu ne-a osândit, căcĭ eram în legitimă apĕrare.

Oare Greciĭ şi în deosebĭ Fanarioţiĭ, puteau eĭ să ne fie vre-o-dată atât de primejdioşĭ ca Ovreiĭ, şi Ovreiĭ, pot eĭ să

facă pretenție la drepturile, ce li se cuveneaŭ mănăstirilor? — dacă a alunga pe Fanarioțĭ era o datorie și a lua averile dela mănăstirĭ un lucru legitim, cum oare trebue să prrcedăm față cu invasia Ovreiască!?

Ațĭ alungat pe Fanarioțĭ și pe călugăriĭ greceștĭ pentru ca să facețĭ loc Ovreilor? ațĭ luat moșiile închinate sfintelor așezăminte de bine-facere pentru-ca să le dațĭ Ovreilor?

Neatîrnarea țĕriĭ o ațĭ câștigat, pentru-ca să vĕ sinucidețĭ?

Nu se gândesc oare bărbațiĭ noștri politicĭ, că generațiile maĭ tinere nu cer neatîrnarea aceasta, ci le zic: Dați-ne moștenirea așa, cum ațĭ primit-o voĭ; dați-ne speranțele, cu care voĭ înși-vĕ ațĭ intrat în viață!

CONCLUSIUNI.

Credința neclintită în trăinicia poporuluĭ român e premisa firească a tuturor discuțiunilor privitoare la viața noastră publică.

În lipsa acesteĭ premise orĭ-ce discuțiune rĕmâne zădarnică, de oare-ce oameniĭ, carĭ aŭ perdut credința în trăinicia poporuluĭ, din care fac parte, orĭ sunt lipsițĭ de energie și staŭ retrașĭ, orĭ nu sunt capabilĭ de abnegațiune patriotică și caută în viața publică numaĭ asigurarea buneĭ lor stărĭ particulare.

Aceia decĭ, care nu cred în trăinicia poporuluĭ român, dimpreună cu aceia, cărora prea puțin le pasă, dacă starea economică și morală a acestuĭ popor e bună orĭ e rea, chiar admițênd, toate argumentele desfășurate în această carte, fiind lipsițĭ de instinctul viețiĭ noastre, nu vor trage din ele conclusiunea, la care ajung eŭ.

Pe cât cunosc eŭ țara aceasta, D-l C. A. Rosetti a esprimat o speranță deșeartă, când a făgăduit deputațiuneĭ ovreieștĭ, că încă în cursul sesiuneĭ acesteia Camera va desbate un proiect de lege, prin care li se vor acorda tuturor Ovreilor din țară toate drepturile civile.

Însu-șĭ ministrul de interne mărturisește, că încă de mult năzue să câștige Ovreilor din România drepturile politice și

civile, dar' că n'a isbutit până acum să inlăture oare-care „*prejudiţiĭ*," *) ce fac peste putinţă implinirea acesteĭ dorinţe.

Este în constituţia ţăriĭ un punct întemeiat pe aceste prejudiţiĭ, care implică principiul, că sunt anumite drepturĭ, pe care Ovreiĭ nu pot să le aibă în această ţară.

Chiar dacă am admite, că o Cameră ordinară cu toate aceste ar puté să le acorde Ovreilor toate drepturile civile; nu putem admite, că poate să le acorde o Cameră, care nu a fost aleasă anume în prevederea resolvăriĭ cestiuneĭ Ovreilor.

Alegerile făcute în prevederea acesteĭ marĭ hotărîrĭ şi numaĭ ele ne pot încredinţa, dacă prejudiţiile Românilor sunt, orĭ nu sunt înlăturate.

După cea maĭ bună a mea convingere ele nu pot să fie.

Sunt stărĭ de lucrurĭ cu totul positive acelea, din care resultă aceste „prejudiţiĭ," şi e peste putinţă ca un popor să nu simţă de unde îĭ vine peirea.

Cu o rară lipsă de cumpĕt Ovreiĭ „lipsiţĭ de drepturĭ" aŭ ajuns a se face stĕpânĭ pe viaţa zilnică şi pe isvoarele de bogăţie ale Românilor.

Oraşele din Moldova sunt cotropite de dênşiĭ şi, după cele petrecute, orĭ-ce Român prevede, că nicĭ oraşele din Muntenia, nicĭ chiar satele nu vor fi scutite de năvălirea lor.

Ce-ĭ drept, mulţimea nu judecă; ea are însă impresiunĭ. Toate argumentele indicate de mine cu oare-care precisiune sunt în sufletele Românilor într'un fel de stare caotică, dar', la urma urmelor, ele sunt în sufletele lor şi le pun în mişcare. Eĭ vĕd cu ochiĭ şi poate că nu prea înţeleg ce se petrece; simt însă, că nu e bine şi conclusiunea, la care ajung eĭ, trebue să fie tocmaĭ aceea, la care ajung şi eŭ, dacă judecata în adevĕr îmĭ va fi fost dreaptă. Eŭ pot greşì: eŭ nu greşesc nicĭ o dată!

Nu poate să intre în capul unuĭ Român gândirea de a vedé Ovreĭ în administraţia comunală şi judiţiană, în jurisdicţiune şi armată, nu gândirea, ca Româniĭ să aibă profesorĭ, deputaţĭ, miniştriĭ, ba chiar boierĭ Ovreĭ.

---

*) Pe care Ovreul cu broşura le numeşte cu mult tact «prejudecăţĭ *stupide* etc.» Vezĭ pag. 5. a acesteĭ broşurĭ.

Eĭ nu ştiŭ pentru-ce: simt însă că toate aceste sunt lucrurĭ, care, la urma urmelor, nu se pot face.

Dar', în vreme-ce eŭ, judecând cu sânge rece, ajung la o hotărîre bine chibzuită, eĭ, care simt, ajung la o isbucnire pătimaşă.

Dacă n'aşĭ fi crezut, că o asemenea isbucnire e cu putinţă, nu aşĭ fi perdut vremea scriind această carte.

Sunt în această ţară oamenĭ, care şi-aŭ dat silinţă să deprinză mulţimea cu mişcările sgomotoase. Cine va garanta, că oamenii, ce se bat şi chiar se ucid la alegerĭ, vor privi nepăsătorĭ, când camera discută cestiunea Ovreilor?

Înainte de rĕsboiŭ un ziar din capitală zicea, că Româniĭ sunt un popor moleşit, ce are nevoie de a i se lăsa sânge.

Sângele a curs, şi Româniĭ aŭ dovedit că nu sunt un popor moleşit, ci nişte oamenĭ, care se urnesc anevoia, dar', puşĭ odată în mişcare, nu se maĭ opresc decât la ţelul ce şi-aŭ pus.

Cine va garanta, că Curcanul şi fraţiĭ Curcanilor, care s'aŭ bătut, aŭ răbdat la foame şi ger şi aŭ vĕzut pe fraţiĭ lor căzênd morţĭ pe câmpul de luptă, că Româniĭ, cari aŭ trecut maĭ erĭ-alaltă-erĭ prin toate aceste, astă-zĭ vor privi, din mijlocul mizerieĭ, în care se află, în moletecă nepăsare, cum, după-ce eĭ aŭ sevîrşit munca grea, Ovreilor li se dă resplata?

Nu acum e timpul pentru resolvarea uneĭ cestiunĭ, ce foarte lesne ar puté să pună în mişcare necumpĕtată pe oameniĭ, care şi aşa sunt destul de amărîţĭ de lucrurile sevîrşite în aniĭ trecuţĭ şi de nevoile cu care se luptă.

Românul e cumpătat, răbdător şi chiar deprins a privi cu nepăsare lucrurile, ce se petrec în viaţa publică. De şi însă el numaĭ anevoia se urneşte, sunt oamenĭ gata de a-l pune în mişcare; şi maĭ ales astă-zĭ şi maĭ ales faţă cu cestiunea Ovreilor aceştĭ oamenĭ foarte lesne pot să isbutească.

Chiar trecând cu vederea pe netrebniciĭ cari-şĭ fac o armă politică orĭ un isvor de câştig din cestiunea Ovreilor, nu trebue să uităm, că sunt în această ţară preoţĭ creştinĭ şi călugărĭ, ce trăiesc în miserie prin dărăpănatele mânăstirĭ, ale căror moşiĭ acum e vorba să treacă în mânile Ovreilor.

Şi cine va îndrăzni să pună la îndoială legitimitatea uneĭ

mişcărî provocate de aceştî călugărî, ce vĕd prăbuşindu-se altarul şi stîngându-se candela de sub icoana Preacurateî Fecioare, în vreme-ce bogăţiile dăruite mânăstireî trec în mâna Ovreuluî!?

Alăturea cu călugăriî sunt mulţimea de nenorociţî, carî în această ţară aŭ căzut jertvă nesaţuluî ovreiesc, oameniî ajunşî la sapă de lemn, care bine-cuvintează ceasul, în care pot să-şî rĕsbune.

Şi atât de multe sunt pasiunile bune şi rele, de care toţî aceştia se pot folosi, încât şapte mitocanî hotărîţî sunt destul spre a ne face să tremurăm cu toţiî în prevederea zileî de mâne.

Ce va face D-l Ministru de interne faţă cu aceştî şapte!?

Nimic!

Căcî o singură picătură de sânge, un singur ţipet de durere ar puté să deslege toate pasiunile adunate cu prisos în această ţară.

Va încerca poate guvernul să scape din strîmtorare cu obicinuita politică ciocoiască a trăgereî pe sfoară, făcând toată treaba muşama, înşelând pe Românî, pe Ovreî, orî pe puterile apusene, surprinzênd ţara cu o faptă împlinită, într'un cuvênt, resolvând cestiunea în mod echivoc şi creând urmaşilor sĕî o posiţie, în care să fie siliţî a o resolva în mod onest.

Chiar dacă s'ar puté aceasta, ar fi cu atât maî rĕŭ: ceea-ce nu se întêmplă acum, urmează maî târziŭ, neapărat urmează!

Ovreiî să maî aştepte şi anume, dacă sunt oameniî cu minte, *să maî aştepte până-ce nu se vor fi înlăturat stările de lucrurî, care motivează „prejudiţiile“ Românilor faţă cu dênşiî.*

Afară de oameniî, pe care şi-î ţin legaţî prin interese materiale şi de aceia, cari îî susţin din principiŭ, Ovreiî aŭ în societatea română prietenî de copilărie, de cafenea orî de afacerî, prietenî bunî şi sincerî: acum e timpul ca toţî aceştia să dee dovadă despre simpatiile lor şi să mijlocească buna înţelegere între Românî şi Ovreî. Alt bine nu le pot face, căcî stăruind a face presiune asupra noastră, foarte lesne se poate întêmpla să ne aducă la desnădăjduire şi să piarză pe aceia, pentru care se expun.

În impregiurările de astă-zî, nimenî, ţiind seamă de starea,

în care ne aflăm, şi de fireasca tendenţă de conservare a Românilor, nu poate prevedé şi, ca Român, chiar nicĭ nu ar puté recomanda decât o singură soluţiune.

Arĕtându-se chiar maĭ stăruitorĭ decât până acum, Ovreiĭ sunt peirea neamuluĭ românesc: aceasta o simte tot Românul. Nu putem lăsa, ca aceştĭ streinĭ ivițĭ ca din senin să se facă stĕpânĭ pe isvoarele noastre de bogăţie, să ne strice limba, datinele şi moravurile, să-şĭ facă slujĭ din boieriĭ ţĕriĭ şi hiloţĭ din ţĕraniĭ românĭ, nu putem lăsa ca eĭ să ne oprească în desvoltarea noastră firească.

Trebue dar' să facem o încercare desnădăjduită, ca să înlăturăm această pedeca, ce ni se pune cu stăruinţă necumpĕtată în calea propăşireĭ şi roade încetul cu încetul chiar temeliile vieţiĭ noastre.

Ştim prea bine, că multe sunt nevoile, pe care ar trebuì să le încercăm în urma uneĭ asemenea hotărîrĭ. Dar', dacă e vorba să ne hotărîm numaĭ decât acum, apoĭ toate aceste nevoĭ sunt de natură cu desĕvêrşire trecătoare. Viaţa socială nu sufere golurĭ şi aşa în timp scurt am găsì nişte elemente maĭ sănĕtoase, cu care să înlocuim pe Ovreĭ. În vremea aceasta relele, pe care le încercăm suferind pe Ovreĭ în mijlocul nostru, cresc pe zi ce merge, se zemislesc una pe alta şi se înmulţesc ca pĕcatul.

Dar' nu avem unde să alungăm pe Ovreĭ.

Aşa e! nu avem, fiind-că nimenĭ nu vrea să-ĭ primească.

Nu ne-ar rĕmâné decĭ decât ca, la un semn dat, să închidem graniţele şi să iĭ tăiem şi să iĭ aruncăm în Dunăre până la cel din urmă om, încât să nu maĭ rĕmâie nicĭ sĕmênţă de dênşiĭ.

Aceasta e singura soluţiune, ce după mintea sănĕtoasă iĭ poate rĕmâné unuĭ popor trainic în nişte împregiurărĭ ca cele de astă-zĭ.

În starea, în care ne aflăm, nu ne putem lupta cu armele Ovreilor: dacă voim decĭ să maĭ trăim, trebue ca, fără de ură şi fără de mânie, să luăm maĭ curênd orĭ maĭ târziŭ o aspră hotărîre şi să ne luptăm cu armele noastre, să ne luptăm acum, de oare-ce, dacă lucrurile vor merge tot cum aŭ mers, peste

zece—cincĭ-spre-zece anĭ nu ne vor maĭ rĕmâné chiar nicĭ aceste arme.

Iubesc această ţară, în care sufletul meŭ şi-a găsit mult doritul adăpost. Nu eŭ şi nu oamenĭĭ de felul meŭ sunt aceia, care vor sfătuì pe Românĭ să iea o asemenea hotărîre aspră.

Cine va stăvilì însă mânia unuĭ popor, ce vrea să-şĭ scape de peire!?

Nimenĭ! Şi dacă nu o vom puté stăvilì, vom fi silițĭ să sacrificăm principiile noastre pentru interesele poporuluĭ şi să ne punem noĭ în locul oamenilor netrebnicĭ, să organisăm şi să stĕpânim o mişcare socială, la care Europa ne împinge prin stăruinţele eĭ.

Bărbaţiĭ noştri de stat şi Ovreiĭ de o potrivă sunt datorĭ a nu da spiritelor nedumirite ocasie şi pretext pentru o isbucnire, din care nu ar puté resulta decât nouĕ nenorocirĭ pentru statul român.

E în interesul Ovreilor, al prietenilor lor şi chiar în interesul poporuluĭ român, ca cestiunea să se resolve într'un timp, când alte împregiurărĭ şi alte stărĭ de lucrurĭ vor face cu putinţă ca Româniĭ, fără de a comite un act de sinucidere, să dee cestiuneĭ o altă soluţiune. *)

Ovreiĭ, la noĭ, nicĭ n'aŭ aşteptat încă, să-şĭ fie mulţumiţĭ cu soarta, căcĭ de o cam dată nu le merge de loc maĭ rĕŭ decât nouĕ: eĭ şi prieteniĭ lor să maĭ îngăduie.

După ce statul român îşĭ va maĭ fi pus în bună rĕnduială gospodăria, după ce boieriĭ îşĭ vor maĭ fi regulat socotelile, după ce ciocoiĭ noştri se vor fi făcut oamenĭ maĭ cum se cade, după ce comerciul şi industria ni se vor fi aşezat pe temeliĭ maĭ sănĕtoase, după ce se va fi stabilit armonia în societatea românească, după ce se va fi sporit îndestul populaţia ţĕriĭ, după ce se vor fi regulat relaţiunile de proprietate rurală, după ce vom fi pornit în direcţiunĭ hotărite în desvoltarea noastră literară şi estetică, într'un cuvênt *atuncĭ, când ne vom afla într'un stadiŭ de desvoltare de o potrivă cu acela, în care se aflaŭ*

---

*) A şterge simplu articolul 7 din constituţie, cum se vorbeşte astă-zĭ, ar fi o politică ciocoiască, un tertip, care lasă o mulţime de portiţe deschise şi nu satisface pe nimenĭ. Să facem, în sfîrşit, şi noĭ o politică onestă şi să spunem curat ce voim Voinţa unanimă a unuĭ popor este un lucru serios, pe care Europa nu-l poate nesocoti.

statele apusene, când aŭ acordat Ovreilor toate drepturile, atuncĭ ne vom înţelege şi noĭ cu Ovreiĭ.

Dar' când are să fie aceasta?

Nu ştim nicĭ noĭ. Peste cincĭ, peste opt, peste zece anĭ.

Atîrnă dela timp şi impregiurărĭ, atîrnă maĭ ales dela Ovreĭ înşi-şĭ.

Noĭ ne vom apuca de lucru, şi nu cerem ca Ovreiĭ să ne dea mână de ajutor: cerem numaĭ să nu jignească lucrarea noastră începută în folosul lor şi al nostru.

Ca oamenĭ cu minte, nicĭ nu putem lua vre-o hotărîre în o cestiune atât de importantă ca acea a Ovreilor înainte de a şti cu totul lămurit o mulţime de lucrurĭ, dela care trebue să atîrne hotărîrea noastră.

Âncă atuncĭ, când ne-am gândit să organisăm ţara, trebuia să facem un lucru, pe care nu l'am făcut nicĭ maĭ tărziŭ.

Moştenitorul bine chibzuit, înainte de a se pune să administreze moşia părintească, îşĭ face un inventar despre cele aflate în massa moştenireĭ.

Noĭ nu am făcut acest inventar. Am împroprietărit pe ţĕranĭ, am dat ţĕriĭ o constituţie, am aşezat căĭ ferate, am încheiat convenţiunĭ cu alte state, ba acum par'că voim să înfiinţăm chiar o bancă naţională şi o bursă de valorĭ, şi le-am făcut orĭ le facem toate aceste în lipsă de cunoştinţă de causă, de oare-ce ne lipseşte inventarul moşieĭ noastre.

Trebue să-l facem acum acest inventar, ca o lucrare pregătitoare pentru resolvarea în deplină cunoştinţă de causă a cestiuneĭ Ovreilor.

Trebue, în sfîrşit, să ştim şi noĭ o dată, câţĭ oamenĭ şi câte averĭ sunt în această ţară, câţĭ dintre oamenĭ sunt Românĭ şi câte dintre averĭ sunt stĕpânite de dênşiĭ, câţĭ streinĭ sunt printre noĭ, de unde vin, ce caută, cum trăiesc şi câţĭ dintre dênşiĭ sunt Ovreĭ, maĭ ales aceştĭ Ovreĭ de unde aŭ venit, cum trăiesc, cum sunt împărţiţĭ, *trebue să ştim noĭ înşi-ne şi să putem dovedi popoarelor apusene o mulţime de lucrurĭ, care justifică o mulţime de procederĭ neobicinuite, trebue, într'un cuvênt, să dovedim, că statul român e un lucru serios şi că Româniĭ sunt oamenĭ, care ştiŭ ce fac,* — dacă în adevĕr aşa este.

Pentru toate aceste avem nevoie de timp: Ovreiĭ să maĭ aştepte. *)

Cum remâne însă cu puterile europene, care aŭ hotărît oare-cum a nu recunoaşte dreptul de neatîrnare al statuluĭ român decât cu condiţia, că Româniĭ vor da Ovreilor toate drepturile?

Prea bine remâne!

Astă-zĭ Europa, care nu cunoaşte în destul starea, în care ne aflăm, voieşte să facă asupra noastră o presiune binevoitoare şi oare-cum părintească: atât e tot. Ovreiĭ îşĭ pregătesc o amarnică desamăgire, când cred că Europa iĭ iubeşte atât de mult, încât e gata să se bată pentru dênşiĭ. Pacea e preţioasă!

Ovreiĭ sunt aceia, cari aŭ umblat cu jalba pe la toate cabinetele şi aŭ trimis deputaţiunĭ legate cu jurămênt în toate părţile lumiĭ.

Eĭ aŭ făcut: tot eĭ pot să şi desfacă.

„Alianţa israelită,“ logele franc-maçonilor, banchieriĭ din toate părţile lumeĭ, ziariştiĭ Ovreĭ, bărbaţiĭ de stat Ovreĭ de prin statele apusene şi, prin toţĭ aceştia, Ovreiĭ din ţara noastră aŭ multă putere în lume.

N'aŭ decât să se rostească lămurit şi respicat: „Recunoaştem, că timpul nu e potrivit pentru o soluţiune, care ar satisface interesele tuturora, şi pentru aceea voim să maĭ aşteptăm.“

Prin aceasta Ovreiĭ vor dovedi, că sunt vrednicĭ de a fi maĭ curênd orĭ maĭ târziŭ cetăţenĭ aĭ statuluĭ român. Noĭ voim să respectăm individualitatea lor naţională; eĭ să arate, că vor să respecteze interesele noastre vitale.

Ce-ĭ drept, maĭ multe dintre statele apusene aŭ angajate interese positive în cestiunea Ovreilor din România; aceste nu sunt însă interese, pentru care popoarele aŭ obiceiul de a se bate, şi nimenĭ nu ne va sili să dăm Ovreilor nişte drepturĭ, la care eĭ înşi-şĭ renunţă de o camdată.

Am maĭ făcut noĭ aşa, şi rĕŭ nu am făcut. Unirea ţĕrilor româneştĭ şi proclamarea Dinastieĭ române puneaŭ în joc interese cu mult maĭ marĭ decât acelea, pe care le-am jigni trecând

*) Se vorbea în Senat de un termin de patru lunĭ pentru adunarea acestor date. Acela însă, care crede că în doĭ anĭ de zile, ne-am puté lămuri, nicĭ nu ştie de ce e vorba.

peste cestiunea Ovreilor la ordinea zileĭ: nimenĭ însă n'a crezut de cuviinţă a se bate cu noĭ.

Dacă decĭ Ovreiĭ cu toate aceste s'ar obrăznici, atuncĭ trebue să ştim, că este între marile puterĭ europene vre-una, care găseşte cu cale a ne zice: „Ştiŭ prea bine, că lucrurile staŭ rĕŭ pentru voĭ şi că ar trebui să perițĭ, dacă ațĭ da Ovreilor drepturile, dar' mie de aceasta nu-mĭ pasă!“

Trebue s'o ştim aceasta şi să înţelegem, că nu remâne decât să ne pese nouĕ.

Dacă în adevĕr vre-unul dintre popoarele europene ar voi să ne pregătească o ruşinoasă peire prin Ovreĭ, şi vorba ar fi, ca orĭ Româniĭ, orĭ Ovreiĭ din România să piară, atuncĭ nu remâne decât să facem şi noĭ, ce aŭ făcut aproape toate popoarele înaintea noastră, ba aŭ făcut chiar fără de a fi fost puse faţă cu alternativa, pe care ni-o pune nouĕ Europa.

Vor peri înainte de toate Ovreiĭ, şi apoĭ vom vedé, ce se întêmplă cu noĭ.

Până acum nu aŭ perit decât popoarele, cari aŭ încetat a se lupta pentru interesele lor vitale.

Ovreiĭ şi părtinitoriĭ lor voiesc să ne sparie cu soarta Polonieĭ.

Câtă lipsă de bun simţ politic!

Nu am dovedit oare maĭ erĭ alaltă erĭ, că nu suntem încă copţĭ pentru o asemenea soartă?

De soarta Polonieĭ vom fi vrednicĭ numaĭ dacă şi noĭ vom urma ca Polonejiĭ şi nu vom întêmpina încă din vreme primejdia, ce ne ameninţă despre Polonia.

Polonia a perit, fiind-ca Polonejiĭ eraŭ lipsiţĭ de bărbăţie atuncĭ, când nu trebuiaŭ să fie; noĭ însă am dovedit, că tot maĭ avem destulă putere spre a sguduì statul, care ar voì să dispuie de noĭ fără de voia noastră.

Rĕŭ ar face puterile apusene, dacă ne-ar osândì pe noĭ înşi-ne pentru starea căzută în care ne aflăm, orĭ dacă ne-ar lua drept un popor de lepădĕturĭ, cum s'ar păré poate după cele ce se petrec în viaţa noastră publică.

Avem şi noĭ tradiţiunile noastre, avem şi noĭ un trecut,

din care a resultat acest present atât de trist pentru noĭ şi de jignitor pentru vecinii noştri.

Treĭ veacurĭ de-a rêndul am stat mereŭ în luptă cu un popor, care băgase spaimă în lumea întreagă, şi, dacă ne-am luptat, lupta nu era numaĭ pentru existenţa noastră, ci şi pentru pacînica desvoltare a popoarelor apusene.

Le este lesne Francejilor, Germanilor orĭ Englejilor a se fălì cu comorile adunate în curgerea veacurilor; dacă însă nCĭ, aicĭ în „sĕlbatica Valachie," — „unteń in der wilden Wallahei," nu am fi stat mereŭ în luptă şi nu am fi scăzut puterile „Erbfeind" uluĭ, astă-zĭ noĭ am fi de o potrivă cu Bulgariĭ, cară mândrele popoare apusene nu ar fi avut timp să adune comorĭ.

Scrisorĭ papale, procese verbale de ale senatuluĭ veneţian, scrisorĭ de ale Impĕratuluĭ Rudolf II şi ale altor monarşĭ apusenĭ, în sfirşit, vestea bună rĕspândită prin ţĕrile azĭ civilisate, sunt atâte dovezĭ, că pe timpul luĭ Stefan şi pe timpul luĭ Mihaĭ, Româniĭ nu se luptaŭ numaĭ pentru interesele lor, ci, luptându-se, ocroteaŭ şi interesele societăţiĭ europene.

Nu cerem ca popoarele apusene să ne fie recunoscătoare pentru aceasta.

Cerem numaĭ, ca ele să bine-voiască a nu trece cu vederea, că suntem un strat de oamenĭ, care poate încă să le fie de folos, că suntem cel maĭ mare şi cel maĭ bine aşezat dintre popoarele din Orient, ba poate chiar singurul element capabil de a stabilì odată ordinea socială aicĭ, la hotarele Europeĭ.

Nu a noastră e vina, dacă am stat peste 100 de anĭ sub stĕpânirea omoritoare a Fanarioţilor şi dacă în urmă ţara noastră a ajuns a fi groapa, în care popoarele îşĭ aruncă gunoiul; nu noĭ înşi-ne suntem vinovaţĭ de ticăloşia noastră: am dovedit că faptele strĕbunilor noştri ne povăţuiesc în viaţă, şi cerem să ni se lase timp spre a maĭ dovedi, că şi noĭ ştim să adunăm comorĭ.

Dacă astă-zĭ vom face un pas inoportun înainte, maĭ curênd orĭ maĭ târziŭ instinctul de conservare ne va împinge să facem unul violent îndĕrĕt. — Eată pentru ce nu e bine să resolvăm acum cestiunea Ovreilor!

Nu urîm pe nimenĭ; nu dorim peirea nimenuĭ: voim numaĭ să putem vieţuì după cum ne-a croit firea.

Dacă totu-şĭ vre-un bărbat de stat ar fi destul de nechibzuit spre a-şĭ băga ţara în complicaţiunĭ nesecate, nebun ar trebuì să fie pentru ca să-ĭ poată trece prin cap gândirea de a-şĭ alege drept pretext cestiunea Ovreilor.

Nicĭ un om cu mintea sănĕtoasă nu va uita, că, în cele din urmă, noĭ ne aflăm în mijlocul lumeĭ noastre, în care Ovreiĭ sunt streinĭ.

Dacă lucrul vine la cuţit, apoĭ Europa creştină şi indogermană e pentru noĭ, eară nu pentru semiţiĭ mosaicĭ. Ştim noĭ, cât de mult Ovreiĭ prin ţĕrile apusene sunt iubiţĭ! Să încerce şi să ne aducă la desnădăjduire; dar' apoĭ — să nu ne învinovăţească pe noĭ, dacă focul aprins pe pământul românesc va trece cum-va în Bucovina, în Ardéal şi în Banatul Timişoriĭ, în Galiţia şi în Ţara Ungurească, în Boemia şi în Austria, ba chiar în Germania cea luminată.

Dacă Ovreiĭ vor stăruì, ca numaĭ decât acum să se resolve cestiunea şi bărbaţiĭ noştri politicĭ nu ne vor lăsa timpul, de care avem trebuinţă spre a ne îndeplinì organisaţia socială, atuncĭ iubirea de ţară ne învaţă să ne păstrăm bunul cumpĕt, să fim de o cam dată pe pace, să ne organisăm puterile şi să ne pregătim de luptă.

Dacă eĭ s'aŭ ştiut organisa contra societăţiĭ europene, vom găsì şi noĭ în Europa elemente, pe care să le organisăm contra lor.

Acum însă, în strîmtorarea, în care ne-aŭ băgat întêmplările sĕvêrşite în aniĭ trecuţĭ, orĭ-ce isbucnire contra Ovreilor ar fi un isvor de complicaţiunĭ pentru statul român, fără ca să ne aducă vre-un folos simţit. — Dar', — asupra celor în drept să cază respunderea!

Dacă decĭ Ovreiĭ nu vor să maĭ aştepte, vor şti să aştepte Românìĭ, căcĭ în treĭ zile nu pere un popor ca noĭ.

Vrăjmaşiĭ ne vor strivì, cum Roma a strivit pe Decebal; dar' nu ne vor otrăvì, cum streiniĭ aŭ otrăvit pe Roma.

Dintre toate relele, carĭ ne pot ajunge, nu e nicĭ unul atât de mare caşi acela, pe care ni-l fac Ovreĭ, şi dacă, în

adevĕr, vorba e să perim, atuncĭ cel puţin să perim cum să piere, să murim cum am fost născuţĭ şi cum am trăit în zilele noastre cele frumoase, căcĭ ear' ne vom renaşte, cum în atâte rêndurĭ ne-am renăscut.

La urma tuturor urmelor: „Decât o viaţă moartă, maĭ bine-o moarte vie!"

*

Aşa cred eŭ, care nu sunt decât un Român pribegit, aşa socotesc c'ar trebuì să cugete şi să vorbească un fiiŭ şi cetăţean al acesteĭ ţĕrĭ, dacă s'ar rostì asupra cestiuneĭ Ovreilor.

Ce-ĭ drept, eŭ sunt Român de peste Carpaţĭ şi aşa, cu deosebire în cestiunile de interes naţional, maĭ stăruitor şi maĭ consequent decât fraţiĭ meĭ din România.

Poate că eĭ aŭ dreptate!

Ştiŭ însă un lucru: că voind să iaŭ parte la lucrarea începută pentru reîntemeiarea vieţiĭ româneştĭ, a trebuit să-mĭ părăsesc ţara, fraţĭ, surorĭ şi rudeniĭ, să-mĭ părăsesc prieteniĭ şi scumpele visurĭ de tinereţe şi să viŭ aicĭ, unde lucrarea începută se poate urma.

Să ne întrebăm cu toţiĭ: unde ne vom duce, după-ce pămêntul românesc va fi căzut sub stăpânirea Ovreilor!? — unde vom lucra, după-ce Ovreiĭ se vor fi făcut stĕpânĭ pe viaţa noastră?! ce înţeles maĭ are lucrarea noastră, dacă după noĭ are să urmeze o epocă maĭ ticăloasă decât acea a Fanarioţilor!?

